

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

DEPARTAMENT ŚRODOWISKA, ROLNICTWA
I ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

KSR-41017/04

Nr ewid. 139/2005/P/04/119/KSR

Informacja o wynikach kontroli wykorzystania środków publicznych, w tym pomocowych, przez jednostki spółdzielczości rolniczej, mleczarskiej, ogrodniczo- pszczelarskiej i wiejskiej

Warszawa

sierpień

2005 r.

Misją: *Najwyższej Izby Kontroli jest dbałość o gospodarność i skuteczność w służbie publicznej dla Rzeczypospolitej Polskiej*

Wizją: *Najwyższej Izby Kontroli jest cieszący się powszechnym autorytetem najwyższy organ kontroli państwowej, którego raporty będą oczekiwanym i poszukiwanym źródłem informacji dla organów władzy i społeczeństwa*

Informacja o wynikach kontroli wykorzystania środków publicznych, w tym pomocowych, przez jednostki spółdzielczości rolniczej, mleczarskiej, ogrodniczo-pszczelarskiej i wiejskiej

---

Dyrektor Departamentu Środowiska, Rolnictwa i Zagospodarowania Przestrzennego

Tadeusz Bachleda-Curuś

Akceptuję:

Zbigniew Wesółowski

**Wiceprezes
Najwyższej Izby Kontroli**

Zatwierdzam:

Mirosław Sekuła

**Prezes
Najwyższej Izby Kontroli**

Warszawa, dnia 4 sierpnia 2005 r.

Najwyższa Izba Kontroli
ul. Filtrowa 57
00-950 Warszawa
tel./fax: 0-prefiks-22-825 44 81
www.nik.gov.pl

SPIS TREŚCI

	Strona
Wykaz skrótów i nazw używanych w Informacji	5
1. WPROWADZENIE	7
1.1. Temat kontroli	7
1.2. Numer kontroli	7
1.3. Rodzaj kontroli	7
1.4. Uzasadnienie podjęcia kontroli	7
1.5. Cel kontroli	7
1.6. Główne zagadnienia objęte tematyką kontroli	7
1.7. Okres objęty kontrolą	8
1.8. Zakres podmiotowy i termin przeprowadzenia kontroli	8
2. PODSUMOWANIE WYNIKÓW KONTROLI	9
2.1. Ogólna ocena kontrolowanej działalności	9
2.2. Synteza wyników kontroli	10
2.3. Wnioski	12
3. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI	13
3.1. Charakterystyka stanu prawnego oraz uwarunkowań ekonomicznych i organizacyjnych	13
3.1.1. Charakterystyka stanu prawnego	13
3.1.2. Charakterystyka uwarunkowań ekonomicznych i organizacyjnych	15
3.2. Istotne ustalenia kontroli	16
3.2.1. Ustalenia ogólne	16
3.2.2. Wydatki środków publicznych przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.....	19
3.2.3. Wydatki środków publicznych przez Agencję Rynku Rolnego	21
3.2.4. Przestrzeganie zasad udzielania dopłat ze środków publicznych przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.....	23
3.2.5. Prawidłowość wykorzystania kredytów preferencyjnych	26
3.2.6. Nadzór i kontrola wydatkowania środków publicznych przez jednostki spółdzielcze	29
3.2.7. Inne ustalenia kontroli	32
3.2.8. Efekty finansowe kontroli	34

4. INFORMACJE DODATKOWE O PRZEPROWADZONEJ KONTROLI	36
4.1. Przygotowanie kontroli	36
4.2. Postępowanie kontrolne i działania podjęte po zakończeniu kontroli	39
5. ZAŁĄCZNIKI.....	46
5.1. Szczegółowa charakterystyka stanu prawnego	46
5.1.1. Podstawy prawne działania spółdzielni	46
5.1.2. Zasady i tryb udzielania pomocy ze środków publicznych przez Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	47
5.1.3. Zasady i tryb udzielania pomocy ze środków publicznych przez Agencji Rynku Rolnego	49
5.1.4. Zasady gospodarowania bonami paliwowymi oraz zakupionym za nie paliwem	50
5.2. Szczegółowa analiza uwarunkowań ekonomicznych i organizacyjnych	52
5.2.1. Uwarunkowania ekonomiczne	52
5.2.2. Uwarunkowania organizacyjne	53
5.3. Wykaz podstawowych aktów prawnych dot. kontrolowanej działalności	57
5.4. Wykaz skontrolowanych podmiotów.....	58
5.5. Osoby odpowiedzialne za kontrolowaną działalność.....	62
5.6. Wykaz organów, którym przekazano Informację o wynikach kontroli wykorzystania środków publicznych, w tym pomocowych, przez jednostki spółdzielczości rolniczej, mleczarskiej, ogrodniczo-pszczelarskiej i wiejskiej.....	63

Wykaz skrótów i nazw używanych w Informacji

ARiMR	-	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
ARR	-	Agencja Rynku Rolnego
Bank Pekao S.A.	-	Bank Polska Kasa Opieki S.A.
BGŻ S.A.	-	Bank Gospodarki Żywnościowej S.A.
BP	-	Biuro Powiatowe ARiMR
BPS S.A.	-	Bank Polskiej Spółdzielczości S.A.
BR	-	Linia kredytowa na realizację branżowych programów rozwojowych
GIJHARS	-	Główny Inspektor Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych
GS „Sch”	-	Gminna Spółdzielnia „Samopomoc Chłopska”
HACCP	-	Hazard Analysis and Critical Control Points – System Analizy Zagrożeń i Krytycznych Punktów Kontroli
IJHARS	-	Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych
IP	-	Linia kredytowa inwestycji podstawowych
KL	-	Linia kredytów tzw. „klęskowych”
KRS	-	Krajowa Rada Spółdzielcza
KZRRSP	-	Krajowy Związek Rewizyjny Rolniczych Spółdzielni Produkcyjnych
KZRS „Sch”	-	Krajowy Związek Rewizyjny Spółdzielni „Samopomoc Chłopska”
KZSM ZR	-	Krajowy Związek Spółdzielni Mleczarskich Związek Rewizyjny
MF	-	Ministerstwo Finansów
MGiP	-	Ministerstwo Gospodarki i Pracy
MRiRW	-	Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi
NPR	-	Narodowy Plan Rozwoju
ODR	-	Ośrodek Doradztwa Rolniczego
OR	-	Oddział Regionalny
OSM, SM	-	Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska, Spółdzielnia Mleczarska
Program Phare	-	Poland and Hungary Assistance for Restructuring of the Economy, czyli Program Pomocy dla Restrukturyzacji Gospodarki w Polsce i na Węgrzech, finansowany przez UE
Program SAPARD	-	Specjalny Przedakcesyjny Program na Rzecz Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich
RSP	-	Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna

spółdzielczość mleczarska	- okręgowe spółdzielnie mleczarskie (OSM) i pokrewne
spółdzielczość ogrodniczo-pszczelarska	- spółdzielnie ogrodniczo-pszczelarskie (SO-P) i pokrewne
spółdzielczość rolnicza	- rolnicze spółdzielnie produkcyjne (RSP)
spółdzielczość wiejska	- gminne spółdzielnie „Samopomoc Chłopska” (GS „SCh”), spółdzielnie zaopatrzenia i zbytu i pokrewne
UE	- Unia Europejska
ZRSO-P	- Związek Rewizyjny Spółdzielni Ogrodniczo-Pszczelarskich

1. WPROWADZENIE

- 1.1. Temat kontroli** Wykorzystanie środków publicznych, w tym pomocowych, przez jednostki spółdzielczości rolniczej, mleczarskiej, ogrodniczo-pszczelarskiej i wiejskiej.
- 1.2. Numer kontroli** P/04/119/KSR
- 1.3. Rodzaj kontroli** Kontrola planowa, koordynowana, podjęta z inicjatywy Najwyższej Izby Kontroli w związku z sugestią zgłoszoną przez Sejmową Komisję Rolnictwa i Rozwoju Wsi.
- 1.4. Uzasadnienie podjęcia kontroli** Podjęcie decyzji o przeprowadzeniu kontroli uzasadniały następujące przesłanki:
- niepodejmowanie dotychczas przez Izbę kontroli w przedstawianym zakresie,
  - wyniki wcześniejszych kontroli NIK, wskazujące na występowanie nieprawidłowości w zakresie wykorzystywania środków publicznych przez beneficjentów,
  - podnoszenie problemów spółdzielczości przez posłów Sejmu RP na posiedzeniach Sejmowej Komisji Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz w interpelacjach, zapytaniach i oświadczeniach poselskich,
  - wyniki analiz częstych publikacji prasowych na temat sytuacji ekonomicznej i gospodarczej jednostek spółdzielczych poszczególnych branż,
  - ponoszenie wysokich wydatków ze środków publicznych przez agencje rządowe na różnego rodzaju działania jednostek spółdzielczych w sferze inwestycji oraz produkcji, przechowywania i sprzedaży artykułów rolno-spożywczych.
- 1.5. Cel kontroli** Celem kontroli było zbadanie i dokonanie oceny wydatkowania środków budżetowych i pomocowych na wybrane obszary działalności przez jednostki spółdzielcze w sektorze rolnictwa.
- 1.6. Główne zagadnienia objęte tematyką kontroli** Formy oraz zasady dofinansowania ze środków publicznych jednostek spółdzielczości rolniczej, mleczarskiej, ogrodniczo-pszczelarskiej i wiejskiej.
Wykorzystanie środków publicznych, w tym pomocowych, w wybranych obszarach funkcjonowania jednostek spółdzielczych.
Przestrzeganie procedur udzielania pomocy ze środków publicznych jednostkom spółdzielczym.
Sprawowanie nadzoru i kontroli wydatkowania środków publicznych uzyskanych przez jednostki spółdzielcze.

- 1.7. Okres objęty kontrolą**   Badaniami kontrolnymi objęto lata 2002, 2003 i I półrocze 2004 r.
- 1.8. Zakres podmiotowy i termin przeprowadzenia kontroli**   Kontrola objęła działalność 95 jednostek: 3 jednostki administracji rządowej (MRiRW i 2 agencje: ARiMR oraz ARR), 2 Centrale Banków współpracujących z ARiMR i 15 banków kredytujących oraz 75 jednostek spółdzielczych, które w kontrolowanym okresie skorzystały ze środków publicznych. Wykaz skontrolowanych podmiotów stanowi załącznik 5.4. do Informacji (str. 58).

Kontrola przeprowadzona została na podstawie art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli¹, zwanej dalej „ustawą o NIK”. W Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa oraz w Agencji Rynku Rolnego kontrolę przeprowadzono z uwzględnieniem kryteriów legalności, gospodarności, celowości i rzetelności, a w pozostałych jednostkach, tj. jednostkach spółdzielczych oraz bankach, z zastosowaniem kryterium legalności i gospodarności.

Czynności kontrolne przeprowadzone zostały w okresie od 5 sierpnia do 13 grudnia 2004 r.

---

¹Dz. U. z 2001 r. Nr 85, poz. 937, ze zm.

2. PODSUMOWANIE WYNIKÓW KONTROLI

2.1. Ogólna ocena kontrolowanej działalności

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia działania Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa oraz Agencji Rynku Rolnego na rzecz ustalania kierunków i zakresu pomocy ze środków publicznych, z uwzględnieniem jednostek spółdzielczych badanych branż. W wyniku tych działań, wymienione Agencje skierowały do badanych jednostek spółdzielczych środki publiczne w łącznej kwocie 217.290 tys. zł. W ocenie NIK, środki te zostały wykorzystane przez jednostki spółdzielcze, z nielicznymi wyjątkami, zgodnie z przeznaczeniem, a więc przyczyniły się do polepszenia ich sytuacji ekonomicznej i gospodarczej.

W wyniku kontroli, ujawniono nieprawidłowe wydatki ze środków publicznych na kwotę 3.838 tys. zł, które w stosunku do ogólnych wydatków tych środków stanowiły 1,8%. Większość ujawnionych nieprawidłowości polegała na wykorzystaniu przez jednostki spółdzielcze kredytów preferencyjnych niezgodne z umowami kredytowymi i biznesplanami oraz rozliczeniu kredytów na podstawie dokumentów, które nie dotyczyły okresu kredytowania, a w efekcie na skorzystaniu przez te jednostki z nienależnych dopłat do oprocentowania kredytów.

W ocenie NIK, główną przyczyną stwierdzonych nieprawidłowości był brak nadzoru i kontroli, zarówno ze strony ARiMR, jak i banków kredytujących. Dotyczyło to w szczególności sposobu zawierania i realizacji umów kredytowych. Wykorzystanie środków publicznych przez jednostki spółdzielcze, nie było również przedmiotem lustracji wykonywanych przez Krajowe Związki Spółdzielcze-Związki Rewizyjne.

Zrealizowane przez ARiMR i ARR wydatki ze środków publicznych na rzecz jednostek spółdzielczych w stosunku do wydatków tych środków ogółem – stanowiły niewielki odsetek i były zróżnicowane w skali branż. W ich strukturze największy udział miały jednostki spółdzielczości mleczarskiej i rolniczej, natomiast udział minimalny - jednostki spółdzielczości ogrodniczo-pszczelarskiej oraz wiejskiej.

Podstawowym czynnikiem ograniczającym korzystanie przez jednostki spółdzielcze ze środków publicznych, a zwłaszcza z dopłat do kredytów preferencyjnych, była słaba kondycja i niewielki potencjał majątkowy tych jednostek, a w efekcie brak zdolności kredytowej i prawnego zabezpieczenia spłaty kredytu, co uniemożliwiało podjęcie decyzji o udzieleniu dopłat przez ARiMR oraz udzieleniu kredytu przez bank.

Przedstawione uchybienia i nieprawidłowości nie zmieniają pozytywnej oceny działań państwa w zakresie udzielania pomocy ze środków publicznych na rzecz jednostek spółdzielczych.

2.2. Synteza wyników kontroli

Najwyższa Izba Kontroli nie wnosi uwag do współdziałania Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi z Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa oraz Agencją Rynku Rolnego w zakresie ustalania wysokości wydatków ze środków publicznych na realizowane formy pomocy oraz określania założeń do rocznych planów finansowych i programów działań interwencyjnych. W Ministerstwie RiRW na bieżąco monitorowano realizację planów finansowych przez ARiMR i ARR oraz wydatkowanie przez nie środków publicznych, obejmujących także wydatki na rzecz jednostek spółdzielczych (str. 16).

Wydatkowanie środków publicznych przez ARiMR i ARR, obejmujące także jednostki spółdzielcze, oparte było na ujednoliconych rozwiązaniach organizacyjnych i prawnych (str. 17).

W ocenie NIK, ogólny poziom wydatków ze środków publicznych, w tym pomocowych, zrealizowanych w latach 2002, 2003 i I półroczu 2004 r. przez ARiMR i ARR na rzecz jednostek spółdzielczości rolniczej, mleczarskiej, ogrodniczo-pszczelarskiej i wiejskiej był stosunkowo niewielki i nie spełniał ich oczekiwań. W strukturze wydatków ze środków publicznych zrealizowanych przez ARiMR na rzecz kontrolowanych jednostek spółdzielczych w kwocie 200.519 tys. zł, największy udział (96,0%) miały jednostki spółdzielczości mleczarskiej. Natomiast niewielki udział w wydatkach środków publicznych (zaledwie 4,0%) miały jednostki spółdzielczości rolniczej, ogrodniczo-pszczelarskiej i wiejskiej, przy czym większość z nich nie spełniała kryteriów dostępu do omawianych środków (str. 17 i 19-20).

Zrealizowane przez ARR wydatki ze środków publicznych na działalność interwencyjną w latach 2002, 2003 i I półroczu 2004 r. na rzecz jednostek spółdzielczych badanych branż wyniosły łącznie 125.808 tys. zł, a w powyższych okresach odpowiednio: 70.842 tys. zł, 52.311 tys. zł i 2.655 tys. zł. Wydatki te, w stosunku do ogólnych wydatków ARR poniesionych na działalność interwencyjną w badanych okresach, stanowiły: w 2002 r. - 5,1%, w 2003 r. - 4,1%, w I półroczu 2004 r. - 3,2%. Obniżenie tych wskaźników było m. in. wynikiem zmniejszenia realizowanych przez ARR bezpośrednich zakupów interwencyjnych niektórych produktów rolnych. Z łącznej kwoty zrealizowanych przez ARR wydatków ze środków publicznych w latach 2002-2003 - 123.153 tys. zł, na rzecz jednostek spółdzielczych objętych kontrolą, przeznaczono 34.771 tys. zł, tj. 28,2%. W I półroczu 2004 r. w kontrolowanych jednostkach spółdzielczych nie stwierdzono tego rodzaju wydatków. Największy w nich udział miały skontrolowane jednostki spółdzielczości mleczarskiej (78,2%) i rolniczej (20,3%), a udział jednostek spółdzielczości wiejskiej wynosił zaledwie 1,5%. Jednostki spółdzielczości ogrodniczo-pszczelarskiej nie korzystały z tego rodzaju środków, gdyż nie spełniały warunków do ich udzielenia (str. 21-23).

Z innych form pomocy finansowej, w łącznej kwocie 1.900 tys. zł, w tym z dopłat z budżetu państwa do paliwa rolniczego na kwotę 1.748 tys. zł, skorzystało 27 spółdzielni, tj. 36,0% objętych kontrolą. Ponadto 15 spółdzielni (20,0% skontrolowanych) skorzystało z dofinansowania kosztów udziału w targach i misjach gospodarczych za granicą na kwotę 239 tys. zł (str. 32-33).

W 6 spółdzielniach mleczarskich (tj. w 17,1% objętych kontrolą) stwierdzono nieprawidłowości polegające na sfinansowaniu ze środków kredytów preferencyjnych zadań nieobjętych umowami kredytowymi, bezpodstawnym dokonaniu zmiany zakresu przedmiotowego kredytowania oraz sfinansowaniu wydatków niespełniających kryteriów refundacyjnych (str. 26-28).

W 4 RSP (tj. w 16,0% objętych kontrolą), stwierdzono nieprawidłowe wykorzystanie bonów paliwowych (str. 33-34).

W 5 bankach kredytujących (tj. w 33,3% objętych kontrolą), stwierdzono naruszenia zasad udzielania preferencyjnych kredytów inwestycyjnych (str. 23).

Nadzór i kontrola ARiMR oraz banków kredytujących nad wydatkowaniem środków publicznych przez badane jednostki spółdzielcze, nie były w pełni skuteczne. Liczba skontrolowanych przez Agencję umów kredytowych zmniejszyła się ze 131 w 2002 r. do 76 w 2003 r., tj. o 42%. W 10 spośród 15 skontrolowanych banków kredytujących (co stanowi 66,7%), stwierdzono nieprzestrzeganie obowiązku przeprowadzania kontroli w jednostkach spółdzielczych w zakresie wykorzystywania udzielonych im kredytów z dopłatami ARiMR (str. 30).

Niewystarczający był też nadzór nad wykorzystaniem środków publicznych ze strony organów jednostek spółdzielczych i ze strony związków spółdzielczych. Stwierdzono, że tylko w pojedynczych spółdzielniach sprawą wykorzystania środków publicznych zajmowała się rada nadzorcza - w ramach nadzoru nad całokształtem działalności spółdzielni, oraz główny księgowy rewident, audytor i służby techniczne – w ramach obowiązków określonych w umowie kredytowej. Sprawy te nie były również obejmowane zakresem lustracji przeprowadzanych przez związki spółdzielcze (str. 31-32).

Stosowany w ARiMR informatyczny system monitorujący dopłaty do oprocentowania kredytów nie wyodrębniał jednostek w układzie podmiotowo-branżowym. Na skutek tego, Agencja nie dysponowała na bieżąco dokładnymi danymi dotyczącymi dopłat do kredytów inwestycyjnych udzielonych jednostkom spółdzielczym przed rokiem 2002 oraz danymi dotyczącymi dopłat do oprocentowania kredytów obrotowych. Utrudniało to – w ocenie NIK – sprawowanie skutecznego nadzoru nad prawidłowym wykorzystaniem środków publicznych przez jednostki spółdzielcze. Stosowany od 1 maja 2004 r. system informatyczny dotyczący poszczególnych linii kredytowych, również nie wyodrębniał jednostek spółdzielczych (str. 29).

W wyniku przeprowadzonej kontroli ujawniono nieprawidłowe wydatkowanie środków publicznych na kwotę 3.838 tys. zł, która w stosunku do ogólnych wydatków tych środków stanowiła 1,8% (str. 34-35). Polegało to na:

- wydatkowaniu środków z naruszeniem prawa na kwotę 189 tys. zł,
- uszczupleniu w dochodach kontrolowanych jednostek na kwotę 941 tys. zł,
- spowodowaniu innych nieprawidłowości finansowych na kwotę 2.708 tys. zł.

NIK wskazała na konieczność podjęcia działań mających na celu odzyskanie kwoty 3.615 tys. zł. W ich wyniku, do czasu zakończenia kontroli, odzyskana została kwota 39 tys. zł.

2.3. Wnioski

Wyniki kontroli wskazują, że w celu efektywniejszego wykorzystania środków publicznych przez jednostki spółdzielczości rolniczej, mleczarskiej, ogrodniczo-pszczelarskiej i wiejskiej oraz uniknięcia dotychczas występujących nieprawidłowości w badanych zakresie, konieczna jest pełna realizacja wniosków przekazanych kontrolowanym jednostkom. Zdaniem Najwyższej Izby Kontroli, niezbędne jest również:

A. Podjęcie przez Prezesa Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa działań polegających na:

- 1. Zapewnieniu bieżącego monitorowania wykorzystania przez jednostki spółdzielcze środków publicznych przekazywanych przez Agencję.**
- 2. Przyjęciu w umowach zawieranych z bankami zasady, że dokonywanie przez kredytobiorcę i bank zmian dotyczących wykorzystania kredytu udzielonego na warunkach preferencyjnych wymaga zgody Prezesa Agencji.**
- 3. Wyegzekwowaniu od współpracujących z Agencją banków kredytujących wykonywania obowiązku kontroli umów kredytowych realizowanych przez jednostki spółdzielcze.**

B. Wprowadzenie przez Zarządy Krajowych Związków Spółdzielni – Związków Rewizyjnych obowiązku obejmowania lustracją spółdzielni w zakresie wykorzystania środków publicznych.

3. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

3.1. Charakterystyka stanu prawnego oraz uwarunkowań ekonomicznych i organizacyjnych

3.1.1. Charakterystyka stanu prawnego

3.1.1.1. Podstawowe regulacje prawne dotyczące działania spółdzielni określa ustawa z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze². Zgodnie z uregulowaniami tej ustawy spółdzielnia jest dobrowolnym zrzeszeniem nieograniczonej liczby osób, o zmiennym składzie osobowym i zmiennym funduszu udziałowym, która w interesie swoich członków prowadzi wspólną działalność gospodarczą. Majątek spółdzielni jest prywatną własnością jej członków.

Spółdzielnia podlega obowiązkowi wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego, z chwilą wpisania jej do Rejestru nabywa osobowość prawną.

Spółdzielnia prowadzi rachunkowość na zasadach określonych odrębnymi przepisami. Każda spółdzielnia obowiązana jest przynajmniej raz na trzy lata, a w okresie likwidacji corocznie, poddać się lustracyjnemu badaniu legalności, gospodarności i rzetelności całości jej działania. Lustrację przeprowadzają właściwe związki rewizyjne w spółdzielniach w nich zrzeszonych. Spółdzielnie nie zrzeszone zlecają odpłatne przeprowadzenie lustracji wybranemu związkowi rewizyjnemu lub Krajowej Radzie Spółdzielczości.

3.1.1.2. Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, zwana dalej „Agencją” lub „ARiMR” jest państwową osobą prawną powołaną na mocy ustawy z dnia 29 grudnia 1993 r. o utworzeniu Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa³, zwanej dalej „ustawą o ARiMR”. Nadzór nad Agencją sprawuje minister właściwy do spraw rozwoju wsi, a w zakresie gospodarki finansowej i gospodarowania środkami pochodzącymi z funduszu UE oraz innych źródeł zagranicznych – minister właściwy do spraw finansów publicznych. Ustawa z dnia z dnia 26 listopada 1998 r. o finansach publicznych⁴ zalicza Agencję do sektora finansów publicznych.

Do zadań Agencji należy wspieranie, określonych ustawą o ARiMR, działań w obszarze rolnictwa, m.in. przez dopłaty do oprocentowania kredytów bankowych, a także finansowania innych zadań wymienionych w tej ustawie.

Zgodnie z art. 3 ustawy o ARiMR, Agencja wspomaga realizację określonych tą ustawą zadań ze środków pochodzących z funduszy Unii Europejskiej oraz z innych źródeł zagranicznych, jeśli umowy międzynarodowe tak stanowią.

Z dniem 1 stycznia 2002 r. weszła w życie ustawa z dnia 6 września 2001 r. o regulacji rynku mleka i przetworów mlecznych⁵, która obowiązywała do dnia

---

²Dz.U z 1995 r. Nr 54, poz. 288 ze zm.

³Dz.U. z 1994 r. Nr 1, poz. 2 ze zm.

⁴Dz.U. z 2003 r. Nr 15, poz. 148 ze zm.

⁵Dz. U. Nr 129, poz. 1446.

30 kwietnia 2004 r. Regulowała ona m. in. sprawy dotyczące kwotowania krajowej produkcji mleka, zakupu i sprzedaży interwencyjnej niektórych artykułów mleczarskich oraz stosowania dopłat do przechowywania, przetwórstwa i konsumpcji przetworów.

Z dniem uzyskania przez Rzeczpospolitą Polską członkostwa w Unii Europejskiej powyższa ustawa utraciła moc - w jej miejsce weszła w życie ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o organizacji rynku mleka i przetworów mlecznych⁶. Ustawa ta określa zadania i właściwość jednostek organizacyjnych oraz organów w zakresie organizacji rynku mleka przetworów mlecznych określonej przepisami Unii Europejskiej wymienionymi w załączniku do ustawy, organizację i kompetencje Komisji Porozumiewawczej do Spraw Mleka i Przetworów Mlecznych oraz zasady działania Funduszu Promocji Mleczarstwa.

3.1.1.3. Do dnia uzyskania przez Rzeczpospolitą Polską członkostwa w Unii Europejskiej obowiązywała ustawa z dnia 7 czerwca 1990 r. o utworzeniu Agencji Rynku Rolnego⁷.

Zgodnie z tą ustawą Agencja realizowała interwencyjną politykę rolną państwa w celu stabilizacji rynku produktów rolnych i żywnościowych oraz ochrony dochodów uzyskiwanych z rolnictwa m. in. poprzez udzielanie poręczeń spłaty kredytów bankowych, z wyjątkiem kredytów inwestycyjnych, przedsiębiorcom, realizującym zadania zlecone przez ARR. Natomiast w myśl art. 4d tej ustawy Agencja prowadziła działania związane z przygotowaniem do obsługi płatności w ramach Wspólnej Polityki Rolnej.

Z dniem uzyskania przez Rzeczpospolitą Polską członkostwa w Unii Europejskiej weszła w życie ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o Agencji Rynku Rolnego i organizacji niektórych rynków rolnych⁸. Na mocy tej ustawy utraciła moc ustawa z dnia 7 czerwca 1990 r. o utworzeniu Agencji Rynku Rolnego. Ustawa z 11 marca 2004 r. określa m.in. organizację i zadania ARR, zasady prowadzenia centralnego rejestru przedsiębiorców uczestniczących w mechanizmach administrowanych przez Agencję, w tym dotyczących Wspólnej Polityki Rolnej, w ramach których Agencja realizuje swoje zadania, a także organizację niektórych rynków. W myśl ustawy nadzór nad Agencją sprawuje minister właściwy do spraw rynków rolnych, a w zakresie gospodarki finansowej - minister właściwy do spraw finansów publicznych.

3.1.1.4. System bonów paliwowych został uregulowany przepisami art. 40a-40h ustawy z dnia 8 stycznia 1993 r. o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym⁹. Ustawa ta z dniem 1 maja 2004 r. utraciła moc na podstawie ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług¹⁰. Postanowieniami art. 164 tej ustawy przedłużono stosowanie przepisów art. 40a, 40h i 40i ustawy z dnia 8 stycznia

---

⁶Dz. U. z 1997 r., Nr 142, poz. 951 ze zm.

⁷Dz. U. z 1996 r. Nr 138, poz. 641 ze zm.

⁸Dz. U. Nr 102, poz. 1080.

⁹Dz. U. Nr 11, poz. 50, z późn. zm.

¹⁰Dz. U. Nr 54, poz. 535.

1993 r. dotyczących bonów paliwowych wydawanych przez banki spółdzielcze przed 1 maja 2004 r. – nie dłużej jednak niż do dnia 30 września 2004 r.

Szczegółowa charakterystyka stanu prawnego została zawarta w załączniku 5.1. (str. 46).

3.1.2. Charakterystyka uwarunkowań ekonomicznych i organizacyjnych

3.1.2.1. Głównym celem wydatkowania przez Państwo środków publicznych, w tym pomocowych, na rzecz jednostek spółdzielczości rolniczej, mleczarskiej, ogrodniczo-pszczelarskiej i wiejskiej jest udzielanie pomocy finansowej tym jednostkom w sferze inwestycji oraz produkcji, przechowywania i sprzedaży artykułów rolno-spożywczych, a w efekcie - poprawa obsługi producentów rolnych. Pomoc ta realizowana jest przez państwo głównie w ramach ogólnych wydatków budżetowych oraz pomocowych za pośrednictwem dwóch agencji rządowych: Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR) oraz Agencji Rynku Rolnego (ARR).

3.1.2.2. Z danych Krajowego Związku Spółdzielni Mleczarskich Związku Rewizyjnego (w skrócie KZSM) wynika, że KZSM na dzień 1 stycznia 2002 r. zrzeszał 212 spółdzielni, w tym 195 spółdzielni mleczarskich, a na dzień 30 września 2004 liczba spółdzielni ogółem obniżyła się do 150, w tym spółdzielni mleczarskich do 138 (poza spółdzielniami mleczarskimi KZSM zrzesza spółdzielnie działające na rzecz mleczarstwa: remontowe, transportowe, handlowe). W latach 2002-2003 7 spółdzielni mleczarskich postawiono w stan likwidacji, w 17 spółdzielniach ogłoszono lub ukończono postępowanie upadłościowe.

Krajowy Związek Rewizyjny Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” (KZRS „SCh”) uważa, że formalne możliwości skorzystania przez wiejskie/gminne spółdzielnie „SCh” z form pomocy, jakie istniały w latach 2002-2003 i w I półroczu 2004 r., były niewielkie. Z pomocy ze środków publicznych nie korzystają praktycznie spółdzielnie będące w trudnej sytuacji finansowej z uwagi na niespełnienie kryteriów formalnych udzielania takiej pomocy, np. z powodu braku zdolności kredytowej. Niewielka liczba spółdzielni „SCh” korzystała z kredytów preferencyjnych na finansowanie skupu zbóż (ARR) i z kredytów inwestycyjnych (ARiMR). Nie było także możliwości skorzystania przez wiejskie spółdzielnie „SCh” z programu SAPARD.

Członkami KZRS „SCh” na dzień 1 stycznia 2002 r. było 1.305 spółdzielni „SCh”, których liczba na dzień 30 czerwca 2004 r. zmalała do 1.252. Spośród ok. 1.850 spółdzielni wywodzących się z pionu „SCh”, KZRS zrzesza ok. 70%. Aktualnie 117 spółdzielni zostało postawionych w stan likwidacji bądź upadłości, a 61 spółdzielnia zostało już z tego tytułu wykreślonych z rejestrów sądowych.

Oprócz KZRS „SCh” działa 7 regionalnych związków rewizyjnych, jako samodzielne podmioty prawne.

Według danych Krajowego Związku Rewizyjnego Rolniczych Spółdzielni Produkcyjnych (KZRSP) bezpośrednio w KZRSP zrzeszonych jest 154 rolniczych

spółdzielni produkcyjnych oraz 10 regionalnych związków rewizyjnych, które z kolei zrzeszają 370 RSP, przy czym 12 RSP znajduje się w stanie likwidacji oraz 1 RSP w upadłości. KZRRSP oraz wymienione związki regionalne zrzeszają zatem ok. 460 RSP, tj. ok. 40% istniejących w kraju.

Związek Rewizyjny Spółdzielni Ogrodniczo-Pszczelarskich (ZRSO-P) podaje, że na dzień 1 stycznia 2002 r. zarejestrowanych było w Związku 26 spółdzielni ogrodniczo-pszczelarskich, których liczba na dzień 30 czerwca 2004 r. zmniejszyła się do 17.

3.1.2.3. Wydatki budżetowe ARiMR na 2002 r. określone zostały w załączniku nr 2 ustawy budżetowej na 2002 r. w łącznej kwocie 1.780.053 tys. zł.

ARiMR zgodnie z postanowieniami ustawy z dnia 6 września 2001 r. o regulacji rynku mleka i przetworów mlecznych¹¹, w okresie od dnia 1 lipca 2002 r. do 30 kwietnia 2004 r. udzielała dostawcom hurtowym dopłat do każdego litra mleka w klasie ekstra za pośrednictwem podmiotów skupujących, głównie spółdzielni mleczarskich.

Ponadto ARiMR udzielała pomocy finansowej ze środków publicznych, w tym pomocowych, m.in. jednostkom spółdzielczym w ramach Programów SAPARD oraz PHARE.

3.1.2.4. Wydatki budżetowe Agencji Rynku Rolnego w 2002 r. zostały określone w załączniku nr 2 ustawy budżetowej na 2002 r. w części 35-Rynki rolne, dział 500-Handel, rozdział 50002-Agencja Rynku Rolnego w łącznej wysokości 295.960 tys. zł.

Agencja Rynku Rolnego w 2002 r. i I półroczu 2003 r. na rzecz jednostek spółdzielczości wydatkowała środki publiczne w formie różnego rodzaju dopłat w ramach działań interwencyjnych na rynkach rolnych.

Szczegółowa analiza uwarunkowań ekonomicznych i organizacyjnych została zawarta w załączniku 5.2. (str. 52).

3.2. Istotne ustalenia kontroli

3.2.1. Ustalenia ogólne

3.2.1.1. Najwyższa Izba Kontroli nie wnosi uwag do współdziałania Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi z Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR) w ustalaniu wysokości wydatków ze środków publicznych na realizowane formy pomocy oraz z Agencją Rynku Rolnego (ARR) – w określaniu założeń do rocznych planów finansowych oraz programów działań interwencyjnych uchwalanych przez Radę Ministrów, a także w ustalaniu z tymi Agencjami ujednoczonych rozwiązań organizacyjnych i prawnych dotyczących korzystania ze środków publicznych, obejmujących także jednostki spółdzielcze. W Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi prowadzony był bieżący monitoring realizacji planów finansowych przez ARiMR i ARR oraz wydatkowania środków publicznych,

---

¹¹Dz.U. Nr 129, poz. 1446 ze zm.

obejmujących także jednostki spółdzielcze. NIK nie wnosi również uwag do sposobu realizacji wniosków pokontrolnych sformułowanych po kontroli wykorzystania środków publicznych Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa na dopłaty do oprocentowania kredytów bankowych na rzecz rolnictwa, przeprowadzonej w 2003 r. oraz po kontroli działalności Agencji Rynku Rolnego (ARR) na rynku produktów rolnych i artykułów żywnościowych z wykorzystaniem środków publicznych w latach 2001-2002 (3 kwartały), przeprowadzonej na przełomie lat 2002-2003.

3.2.1.2. Spółdzielczość sektora rolniczego nie była objęta odrębnym programem rozwojowym. W Ministerstwie RiRW łączono jej rozwój z rozwojem grup producentów rolnych, którego realizacji, z powodu braku dalszych środków, zaprzestano.

- *W październiku 2002 r. uruchomiony został w MRiRW „Resortowy Program wspierania organizowania i działania grup producentów rolnych”, jednak w 2003 r. Ministerstwo zaprzestało jego realizacji. Program ten, obejmujący lata 2002-2010, zakładał m.in. propagowanie idei spółdzielczych i zwiększenie udziału sektora spółdzielczego w rynku rolnym. Na jego realizację w 2002 r. wydatkowano 633 tys. zł. Po 2002 r. nie podjęto większości zakładanych w Programie działań, takich jak: pomoc w dostosowaniu aktów założycielskich grup producentów do prawa krajowego i unijnego, opracowywanie planów i programów działania grup, zorganizowanie cyklu szkoleń dla producentów i liderów grup, zorganizowanie zagranicznych wyjazdów studyjnych dla grup producentów itp.*

3.2.1.3. W ocenie NIK, zakres i efekty działań podejmowanych przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa i Agencję Rynku Rolnego na rzecz spółdzielczości badanych branż, a także pomocy finansowej ze środków publicznych, nie spełniły jeszcze ich potrzeb. W ramach współpracy MRiRW z ARiMR i ARR, a także z krajowymi związkami spółdzielczymi – związkami rewizyjnymi nie doprowadzono do rozszerzenia dotowania spółdzielni rolniczych i wiejskich „SCh” w ramach pomocowego Programu SAPARD.

- *Z pomocy ze środków publicznych, m.in. z programu SAPARD, nie korzystała praktycznie większość wiejskich spółdzielni „SCh”. Spółdzielnie te generalnie potrzebowały środków na modernizację piekarni i ciastkarni (ta działalność przetwórcza jest najczęściej prowadzona w wiejskich spółdzielniach „SCh”) oraz modernizację placówek handlowych. Program SAPARD nie przewidywał środków na te rodzaje działalności, preferując przetwórstwo mleka, ryb i mięsa (ta ostatnia branża występuje wprawdzie w spółdzielniach „SCh”, ale zakładów przetwórstwa mięsa jest już niewiele, a wymagania finansowe, jakie się z tym wiążą przekraczały na ogół możliwości spółdzielni).*

3.2.1.4. Udzielanie pomocy ze środków publicznych przez ARiMR oraz banki, zostało uregulowane zarówno przepisami ustaw i wydanymi na ich podstawie rozporządzeniami, jak i przepisami wewnętrznymi ARiMR (głównie zarządzeniami Prezesa ARiMR) oraz banków kredytujących (głównie regulaminami kredytowania), które tworzyły warunki do prawidłowego administrowania i wykorzystania środków publicznych, w tym pomocowych, na rzecz beneficjentów, w tym jednostek spółdzielczych.

Współdziałanie Agencji z bankami współpracującymi w zakresie udzielania dopłat do oprocentowania kredytów regulowały umowy, które określały również zasady przepływu informacji pomiędzy bankami a Agencją. W celu usprawnienia przepływu tych informacji wprowadzono w ARiMR zasadę bieżącego informowania współpracujących banków o każdej zmianie zasad udzielania kredytów wprowadzanej zarządzeniem Prezesa ARiMR. Informacje te przekazywano zarówno w formie elektronicznej jak i pisemnej (w latach poprzednich stosowano do tego formę podpisywania aneksu do umowy zawartej z poszczególnym bankiem współpracującym). Na przykład:

- *każdorazowo po zmianie stopy redyskontowej weksli ARiMR przekazywała do banków elektronicznie i na piśmie informację o aktualnym oprocentowaniu kredytów należnym bankom, płaconym w części przez kredytobiorcę oraz Agencję; w 2002 r. przekazano do banków każdorazowo informację w związku z 8-krotną zmianą stóp redyskonta weksli, a w roku 2003 – 7-krotną zmianą stóp.*

3.2.1.5. W 2003 r. wysokość kredytów udzielonych jednostkom spółdzielczości rolniczej, mleczarskiej, ogrodniczej i wiejskiej w stosunku do roku 2002 wzrosła o ok. 37%. Do zwiększenia popytu spółdzielni na zaciąganie kredytów przyczyniały się m.in. korzystniejsze zmiany wysokości stóp procentowych, które w 2002 r. wahały się od 14,0% do 7,5%, a w 2003 r. obniżyły się i wynosiły od 7,5% do 5,75%. Oprocentowanie kredytów na zakup rzeczowych środków do produkcji rolnej dla kredytobiorcy wynoszące w 2002 r. od 4,8% do 4,0%, w 2003 r. obniżono do 4,0%, a w 2004 r. do 2,45%.

Kontrolowane banki stwierdzały, że zwiększenie ze strony spółdzielni popytu na kredyty inwestycyjne było także dyktowane koniecznością ponoszenia wysokich nakładów inwestycyjnych na dostosowanie swoich zakładów do wymogów obowiązujących w Unii Europejskiej.

W jednym z 15 skontrolowanych banków kredytujących, tj. w BGŻ S.A. OR w Lublinie, odnotowano mniejsze w badanym okresie zainteresowanie jednostek spółdzielczych preferencyjnymi kredytami inwestycyjnymi. Zdaniem Banku mogło to być spowodowane pojawieniem się konkurencyjnego źródła finansowania inwestycji w formie dotacji z programu SAPARD oraz z funduszy strukturalnych. Bank jednocześnie odnotował wzrost zapotrzebowania na komercyjne kredyty „pomostowe”, przeznaczane na realizację inwestycji objętych programem SAPARD.

3.2.1.6. Z informacji Banku Gospodarki Żywnościowej S.A. z dnia 9 grudnia 2004 r.¹² wynika, że w I półroczu 2004 r. jedna spółdzielnia nie otrzymała wnioskowanego kredytu preferencyjnego na inwestycje oraz 3 spółdzielnie nie otrzymały preferencyjnych kredytów obrotowych na finansowanie skupu płodów rolnych lub finansowanie nadwyżek zapasów wyprodukowanych wyrobów. Spowodowane to zostało okresowym brakiem w bankach limitów dopłat z ARiMR. Na przykład:

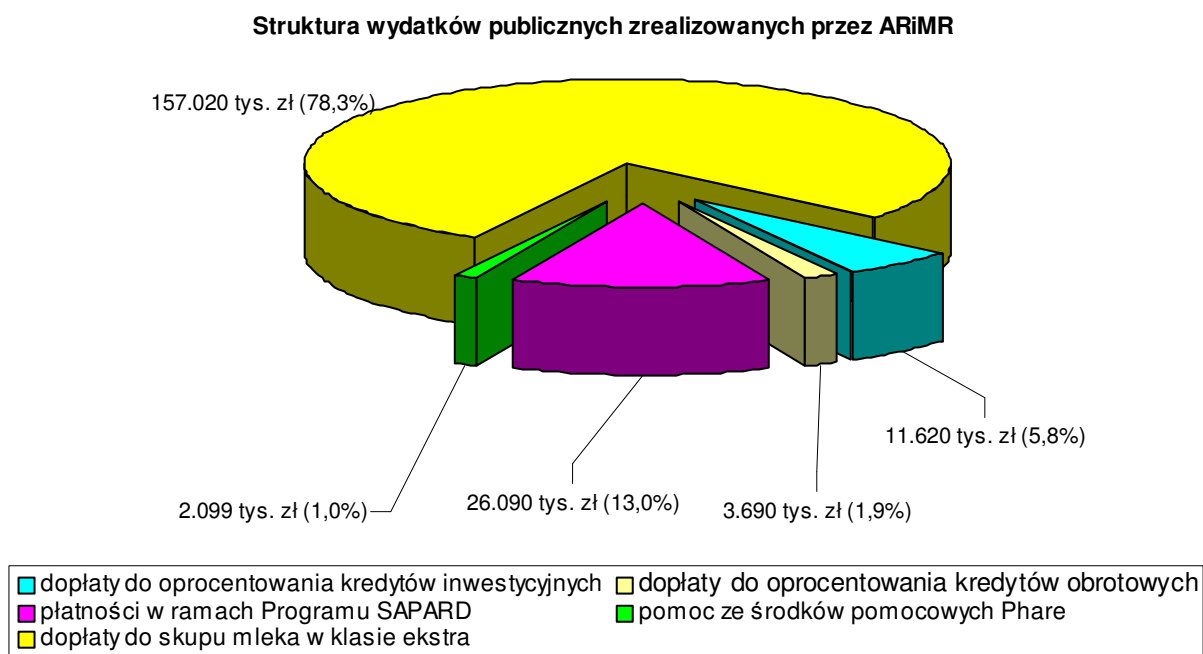
¹²Zasięgnięto na podstawie art. 29 pkt 2 lit. f ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz.U. z 2001 r. Nr 85, poz. 937, ze zm.: Dz.U. Nr 154, poz. 1800).

- RSP w Mesznie (woj. opolskie) w dniu 15 maja 2004 r. złożyła wniosek o udzielenie kredytu na zakup gruntów rolnych oraz suszarni zbożowej (z linii IP). Decyzja w sprawie udzielenia kredytu została powzięta przez Bank 16 czerwca 2004 r. Z powodu nieposiadania w tym czasie przez Bank kredytujący limitów dopłat, RSP nie uzyskała kredytu preferencyjnego, zaciągnęła natomiast kredyt komercyjny,
- RSP w Duchnicach (woj. mazowieckie) w I półroczu 2004 r. nie uzyskała kredytu preferencyjnego na skup owoców i warzyw w wysokości 500 tys. zł z powodu braku limitu dopłat. Spółdzielnia zaciągnęła kredyt komercyjny,
- OSM w Nowym Dworze Gdańskim (woj. pomorskie) złożyła do banku kredytującego wniosek o limit kredytowy w wysokości 4 mln zł, w tym o kredyt preferencyjny w wysokości 2,5 mln zł na finansowanie zapasów serów dojrzewających. Decyzją banku z dnia 15 marca 2004 r. przyznany został Spółdzielni limit kredytowy w wysokości 4 mln zł. Kredyt nie został jednak uruchomiony z uwagi na występujący wówczas w banku brak limitu dopłat.

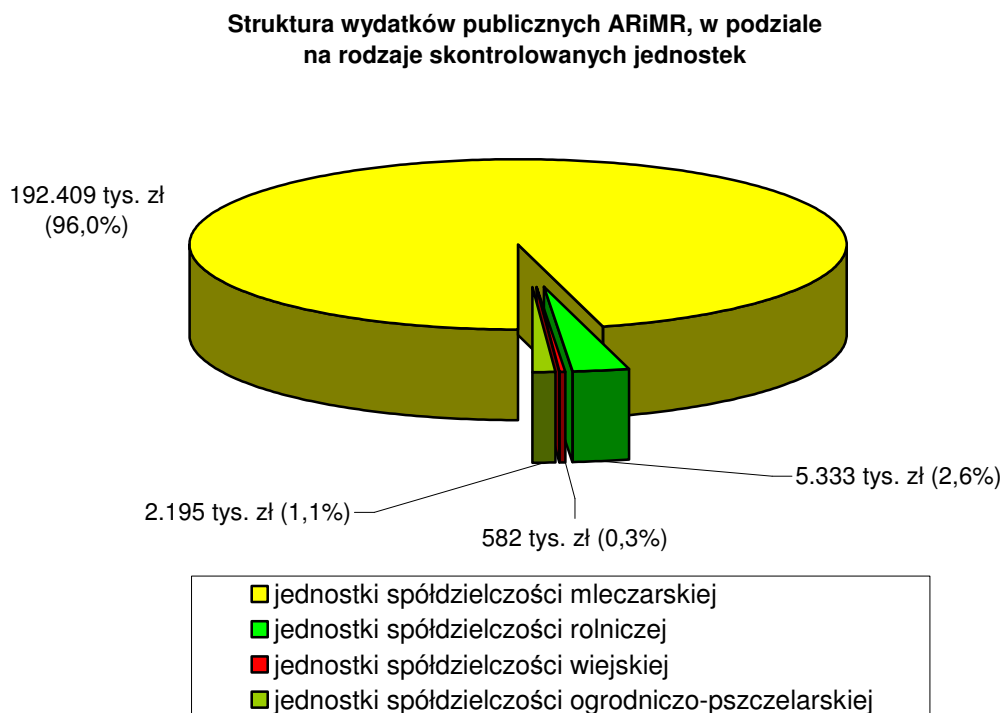
3.2.2. Wydatki środków publicznych przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa

Zrealizowane przez ARiMR wydatki ze środków publicznych w badanym okresie na rzecz kontrolowanych jednostek spółdzielczych stanowiły kwotę 200.519 tys. zł (rys. 1 i rys. 2).

Rys. 1

Rys. 2

3.2.2.1. Podstawową i najszerzej stosowaną przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa formą pomocy ze środków publicznych dla kontrolowanych jednostek spółdzielczych w badanym okresie były dopłaty do oprocentowania kredytów inwestycyjnych i obrotowych udzielonych przez banki współpracujące z ARiMR. Dopłaty te wyniosły odpowiednio 11.620 tys. zł i 3.690 tys. zł i objęły odpowiednio 65 i 36 jednostek spółdzielczych, tj. 86,6% i 48,0% skontrolowanych, przy czym:

- z kwoty 11.620 tys. zł przeznaczono dla jednostek spółdzielczości mleczarskiej 8.480 tys. zł (73,0%), rolniczej - 2.670 tys. zł (23,0%), wiejskiej - 272 tys. zł (2,3%), ogrodniczo-pszczelarskiej - 198 tys. zł (1,7%);
- z kwoty 3.690 tys. zł przeznaczono dla jednostek spółdzielczości mleczarskiej 1.405 tys. zł (38,1%), rolniczej - 1.900 tys. zł (51,5%), wiejskiej - 208 tys. zł (5,6%), ogrodniczo-pszczelarskiej - 177 tys. zł (4,8%).

3.2.2.2. W latach 2002, 2003 i I półroczu 2004 r. Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w wyniku podejmowanych działań na rzecz wykorzystania środków publicznych, w tym pomocowych, przez jednostki spółdzielczości rolniczej, mleczarskiej, ogrodniczo-pszczelarskiej i wiejskiej dokonała w ramach Programu SAPARD 108 płatności na kwotę 87.276 tys. zł, z której ok. 97% otrzymały spółdzielnie mleczarskie. Udział jednostek spółdzielczych w ogólnej kwocie wypłat z Programu SAPARD stanowił 7,4%.

Z realizowanej przez ARiMR pomocy w ramach Programu SAPARD skorzystały 22 skontrolowane spółdzielnie, 29%, w tym 20 spółdzielni mleczarskich i 2 spółdzielnie ogrodniczo-pszczelarskie, a udzielona im pomoc stanowiła odpowiednio 24.270 tys. zł i 1.820 tys. zł, tj. łącznie ok. 26.090 tys. zł. Wydatki z Programu SAPARD ogółem w skali kraju stanowiły w badanym okresie kwotę 87.276 tys. zł. Udział w tej kwocie jednostek spółdzielczych stanowił ok. 7,0%.

3.2.2.3. Kwota 4.098 tys. zł została przeznaczona na modernizację zakładów przetwórczych dwóch spółdzielni mleczarskich na podstawie umów zawartych w 2001 r. w ramach Programu „Wspólny Fundusz Mleczarski Phare-EBOiR” (projekt PL 9906.03).

W latach 2001–2003 ARiMR uczestniczyła w realizacji zadań związanych z ww. programem, który był współfinansowany za pomocą Pakietu Finansowego, składającego się z kredytu EBOR oraz środków (grantu) Phare w proporcji 75% i 25%. Głównym celem projektu była modernizacja wybranych polskich mleczarni i dostosowanie ich produkcji do standardów UE. Zgodnie z Memorandum Finansowym okres kontraktowania środków upłynął z dniem 31 grudnia 2001 r., a okres wydatkowania środków z dniem 30 czerwca 2003 r.

Pomoc udzielona przez Agencję ze środków pomocowych Phare w latach 2001-2002 objęła 2 spółdzielnie mleczarskie: OSM Łowicz i OSM Koło, którym przekazano ze środków pomocowych odpowiednio 1.975 tys. zł i 2.099 tys. zł. Badania kontrolne w ARiMR wykazały, że wymienione spółdzielnie w pełni wykonały do dnia 30 września 2002 r. określone w umowach obowiązki i zadania w ramach ww. programu.

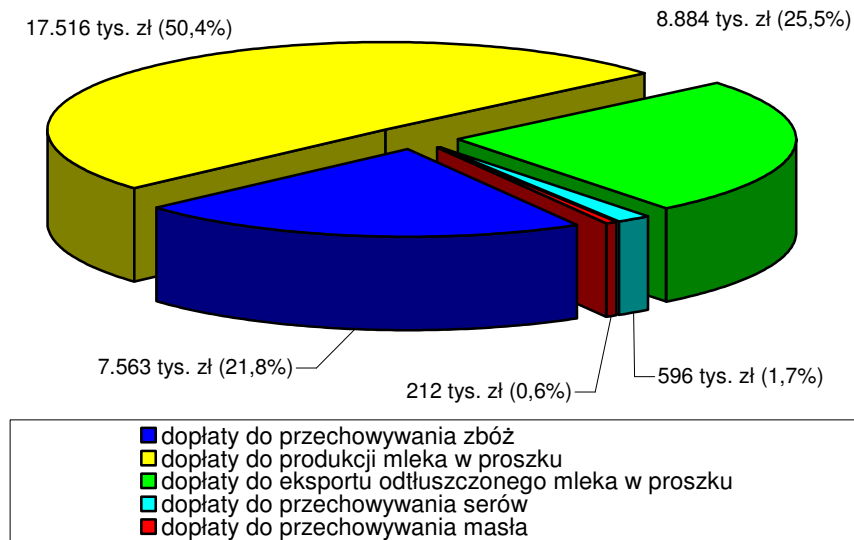
3.2.2.4. Stosowaną przez ARiMR w okresie od 1 lipca 2002 r. do końca kwietnia 2004 r. formą pomocy branży mleczarskiej (dostawcom hurtowym) były dopłaty do skupu mleka w klasie ekstra, które stanowiły kwotę 544.192 tys. zł. Spośród 75 skontrolowanych spółdzielni, tego rodzaju dopłaty wypłacono 35 spółdzielniom mleczarskim - 156.155 tys. zł, 7 rolniczym spółdzielniom produkcyjnym - 763 tys. zł oraz 1 spółdzielni wiejskiej „SCh” - 103 tys. zł. Według oceny MRiRW oraz ARiMR, dzięki dopłatom do skupu mleka w klasie ekstra średni udział tej klasy mleka w ogólnym skupie - wzrósł z 66% w 2001 r. do 90% w 2004 r. Kontrola nie stwierdziła nieprawidłowości dotyczących dopłat do mleka w klasie ekstra.

3.2.3. Wydatki środków publicznych przez Agencję Rynku Rolnego

Zrealizowane przez ARR wydatki ze środków publicznych w badanym okresie na rzecz kontrolowanych jednostek spółdzielczych stanowiły kwotę 34.771 tys. zł (rys. 3 i rys. 4).

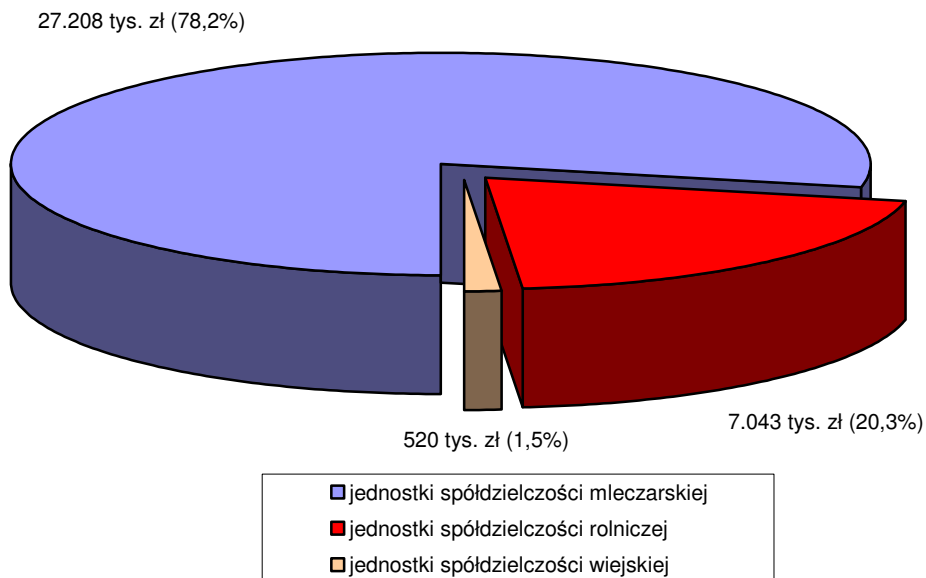
Rys. 3

Struktura wydatków publicznych zrealizowanych przez ARR

Rys. 4

Struktura wydatków publicznych ARR, w podziale na rodzaje skontrolowanych jednostek

3.2.3.1. Agencja Rynku Rolnego ze środków publicznych przeznaczonych na działalność interwencyjną w latach 2002-2003 i I półroczu 2004 r. wydatkowała na rzecz jednostek spółdzielczości rolniczej, mleczarskiej, ogrodniczo-pszczelarskiej i wiejskiej kwoty odpowiednio 70.842 tys. zł, 52.311 tys. zł i 2.655 tys. zł, łącznie 125.808 tys. zł. Wydatki te w stosunku do wydatków na działalność interwencyjną Agencji ogółem w 2002 r. stanowiły 5,1%, w 2003 r. obniżyły się do 4,1%, a w I półroczu 2004 r. stanowiły 3,2%. Zmniejszenie wskaźników ww. wydatków w 2003 r. i I półroczu 2004 r. było spowodowane m.in. zmniejszeniem realizowanych bezpośrednio przez Agencję zakupów interwencyjnych niektórych produktów rolnych.

W ramach działalności interwencyjnej ARR w latach 2002-2003 wydatkowana została na rzecz spółdzielni objętych kontrolą łączna kwota 34.771 tys. zł, w tym:

- 7.563 tys. zł na dopłaty do przechowywania zbóż, w tym 7.044 tys. zł dla 18 spółdzielni rolniczych oraz 520 tys. zł dla 3 spółdzielni wiejskich „Sch”, tj. 72% i 33% objętych kontrolą. Dopłaty te stanowiły 0,7% ogólnych dopłat ARR do przechowywania zboża w latach 2002-2003 (1.068.155 tys. zł),
- 17.516 tys. zł na dopłaty do produkcji mleka w proszku, w tym 8.422 tys. zł w 2002 r. i 9.094 tys. zł w 2003 r., 22% i 24% ogólnych dopłat (38.500 tys. zł i 37.710 tys. zł). Spośród skontrolowanych spółdzielni w dopłatach w latach 2002-2003 wzięło udział 12 i 14 spółdzielni mleczarskich,
- 8.884 tys. zł na dopłaty do eksportu odtłuszczonego mleka w proszku (OMP), w tym 8.645 tys. zł w 2002 r. i 239,1 tys. zł dla 3 i 2 spółdzielni mleczarskich. Zrealizowane dopłaty do eksportu OMP w latach 2002-2003 stanowiły odpowiednio kwotę 8.645 tys. zł i 239 tys. zł, tj. 22,0% i 1,7% ogólnych dopłat tego rodzaju,
- 596 tys. zł na dopłaty do przechowywania serów, w tym 445 tys. zł w 2002 r. i 151 tys. zł w 2003 r. dla 4 i 2 spółdzielni mleczarskich, 11% i 6% objętych kontrolą. Wypłacone tym spółdzielniom dopłaty do przechowywania serów w latach 2002-2003 stanowiły odpowiednio 50% i 20% ogólnych dopłat w kwocie 895,0 tys. zł i 737,5 tys. zł, do przechowywania 3,3 tys. ton serów w 2002 r. i 2,5 tys. ton serów w 2003 r.,
- 212 tys. zł na dopłaty do przechowywania masła, w całości dla 1 spółdzielni mleczarskiej. Zrealizowane dopłaty do przechowania masła w latach 2002-2003 stanowiły odpowiednio kwotę 168 tys. zł i 44 tys. zł, tj. 72,0% i 54,4% ogólnych wypłat (233 tys. zł do 377,0 ton masła i 80 tys. zł do 216,3 ton masła).

Kontrola nie stwierdziła nieprawidłowości w zakresie udzielania pomocy jednostkom spółdzielczym ze środków publicznych przez ARR.

3.2.4. Przestrzeganie zasad udzielania dopłat ze środków publicznych przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa

3.2.4.1. Większość, tj. 2/3 skontrolowanych banków, przy udzielaniu preferencyjnych kredytów inwestycyjnych przestrzegała obowiązujących w tym zakresie zasad. Natomiast w 5 bankach, w 1/3 objętych kontrolą, przy udzielaniu kredytów odnotowano działania niezgodne z określonymi zasadami, jak udzielenie kredytu spółdzielni nieposiadającej kompletnej dokumentacji inwestycyjnej lub

udzielenie kredytu na zakup środków rzeczowych sfinansowanych wcześniej z własnych środków kredytobiorcy, udzielenie kredytu bez sprawdzenia wiarygodności danych zawartych we wniosku kredytowym, niewykonanie obowiązku powiadomienia w ciągu 14 dni właściwego Ośrodka Doradztwa Rolniczego o fakcie podpisania umowy kredytowej. Na przykład:

- *BGŻ S.A. OR w Łodzi zawarł w dniu 17 marca 2003 r. z Łódzką Spółdzielnią Mleczarską umowę kredytową o udzielenie preferencyjnego kredytu inwestycyjnego w wysokości 5.800 tys. zł, mimo że spółdzielnia ta nie była przygotowana do realizacji inwestycji o wartości kosztorysowej wynoszącej 8.300 tys. zł, gdyż spółdzielnia nie posiadała w tym czasie pełnej dokumentacji projektowej oraz pozwoleń na budowę i modernizację obiektów, które zostały wydane dopiero w październiku 2003 r. Spowodowało to kilkakrotne aneksowanie umowy kredytowej i przesunięcie uruchomienia kredytu, co powiększyło koszt kredytu o kwotę 13 tys. zł z tytułu opłat za tzw. „gotowość kredytową”. W ocenie NIK było to działanie niegospodarne,*
- *BGŻ S.A. OR w Poznaniu we wrześniu i październiku 2003 r. udzielił m.in. Rolniczej Korporacji Spółdzielczej w Czempiniu oraz Rolniczemu Kombinatowi Spółdzielczemu w Granowie kredytów inwestycyjnych w wysokości odpowiednio 290,1 tys. zł i 67,2 tys. zł na zakup gruntów rolnych. Kwota udzielonych dopłat do oprocentowania kredytu wyniosła do dnia 30 czerwca 2004 r. odpowiednio 1.429,05 zł i 6.702,16 zł, łącznie 8.131,22 zł. W świetle „Zasad udzielania kredytów na realizację przedsięwzięć inwestycyjnych w rolnictwie, przetwórstwie rolno-spożywczym i usługach dla rolnictwa” określone w umowach kredytowych przedsięwzięcia inwestycyjne nie spełniały kryteriów do udzielenia omawianych kredytów; NIK wystąpiła do kontrolowanego Banku o dokonanie zwrotu nienależnie pobranych dopłat do kredytów udzielonych ww. jednostkom spółdzielczym,*
- *BGŻ S.A. O w Malborku i BGŻ S.A. OR w Lublinie nie przestrzegały postanowień § 9 ust. 3 pkt 5 umowy nr 1/ZWR-IK/01 z dnia 2 października 2001 r., zawartej pomiędzy Centralą BGŻ S.A. a ARiMR. Zgodnie z tym postanowieniem, Bank był zobowiązany do powiadomienia Ośrodka Doradztwa Rolniczego (ODR) opiniującego plan przedsięwzięcia w ciągu 14 dni kalendarzowych od daty podpisania umowy kredytowej o fakcie zawarcia tej umowy oraz o przeznaczeniu udzielonego kredytu. Ustalono, że wymienione Banki ograniczyły się do przekazywania właściwemu ODR raz w roku zestawień zawartych umów, lub przekazywania informacji z opóźnieniem dochodzącym do 250 dni,*
- *badania kontrolne w RSP „Przyszłość” w Ocicach (woj. dolnośląskie) wykazały, że Bank PKO BP S.A. Oddział w Bolesławcu w dniu 26 kwietnia 2001 r. zawarł z RSP umowę kredytową (nr 202-1301/1/I/1/ARiMR/2001) na udzielenie preferencyjnego kredytu obrotowego na cele rolnicze w wysokości 162.000 zł na okres do dnia 25 kwietnia 2002 r., pomimo że RSP nie spełniła jednego z podstawowych warunków do udzielenia tego kredytu określonego w § 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 lutego 1995 r. w sprawie szczegółowych zasad, zakresu i trybu udzielania dopłat do oprocentowania kredytów na cele rolnicze (Dz.U. Nr 19, poz.*

92 ze zm.)¹³, tj.: nie przedstawiła umowy dzierżawy gruntów rolnych na minimalny okres co najmniej 10 miesięcy, w tym 8 miesięcy w okresie, w którym miała być realizowana dopłata do kredytu obrotowego. Spółdzielnia posiadała natomiast umowę dzierżawy gruntów rolnych zawartą z Agencją Własności Rolnej Skarbu Państwa Oddział Terenowy w Gorzowie Wielkopolskim – Filia w Zielonej Górze (nr RN/11/2001 z dnia 15 marca 2001 r.) ustalającą dzierżawienie gruntów na okres 8 miesięcy, w tym 6 miesięcy i 20 dni przypadających w okresie obowiązywania umowy kredytowej. W przypadku tego kredytu łączna kwota dopłat do jego oprocentowania ze środków ARiMR wyniosła 17.159 zł. W ocenie NIK była to dopłata nienależna i dlatego wystąpiono do RSP z wnioskiem o dokonanie zwrotu wymienionej kwoty do ARiMR. Ponadto ustalono, iż kontrolowana RSP, wbrew postanowieniom określonym w pkt 28 umowy kredytowej nie poinformowała PKO BP S.A. o preferencyjnym kredycie obrotowym na cele rolnicze uzyskanym w dniu 31 grudnia 2001 r. w BGŻ S.A. Oddział w Jeleniej Górze w wysokości 211.000 zł na okres do dnia 19 grudnia 2002 r. Ustalone dopłaty ARiMR do oprocentowania stanowiły kwotę 14.752 zł.

3.2.4.2. W grudniu 2003 r. MRiRW nie dysponowało odpowiednią kwotą środków z Programu SAPARD, a w związku z tym nie zapewniło w tym czasie płynności współfinansowania krajowego. Jak ustalono, Agencja powinna otrzymać środki współfinansowania krajowego z Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz środki współfinansowania unijnego z Ministerstwa Finansów na realizację płatności na rzecz beneficjentów programu SAPARD w dniu 22 listopada 2003 r. Natomiast MRiRW w grudniu 2003 r. przekazało ARiMR (jako Agencji SAPARD) część zamówionych przez Agencję środków, tj. kwotę 40.053.812,61 zł (przy wnioskowanej 55.174.739,44 zł). W wyniku tego ARiMR okresowo ograniczyła dokonywanie transakcji na rzecz beneficjentów, w tym także na rzecz jednostek spółdzielczych. Pozostała część środków na współfinansowanie krajowe - 15.120.926,83 zł (oraz na pokrycie ujemnych różnic kursowych 3.246.108,09 zł) została przekazana na rachunek ARiMR w dniu 5 stycznia 2004 r. W efekcie niektórzy beneficjenci, w tym spółdzielnie mleczarskie, otrzymały środki z Programu SAPARD po terminach określonych w umowach zawartych z ARiMR. Na przykład:

- w listopadzie 2003 r. z powodu nieotrzymania przez ARiMR środków współfinansowania unijnego w pełnej wysokości, zgodnie ze złożonym do MF zapotrzebowaniem, Agencja nie zrealizowała płatności na rzecz 200 beneficjentów, w tym dla Okręgowych Spółdzielni Mleczarskich. Realizacja tych płatności nastąpiła 15 grudnia 2003 r., po otrzymaniu z MF środków współfinansowania unijnego,
- w końcu 2003 r. Agencja SAPARD dokonała z opóźnieniem refundacji 3 jednostkom spółdzielczości mleczarskiej (OSM w Inowrocławiu, OSM w Lubartowie, OSM Sokołowie Podlaskim) środków finansowych z Programu SAPARD w łącznej kwocie 1.536.451,50 zł. Refundacji środków finansowych z ww. Programu dokonano z opóźnieniem wynoszącym od 3 do 36 dni.

¹³ uchylone z dniem 19 czerwca 2003 r. na mocy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 20 maja 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad, zakresu i trybu udzielania dopłat do oprocentowania kredytów na cele rolnicze (Dz.U. nr 99, poz. 909 ze zm.).

3.2.5. Prawdliwość wykorzystania kredytów preferencyjnych

3.2.5.1. Z 75 skontrolowanych jednostek spółdzielczych, w 65 (87%), w tym w 29 spółdzielniach mleczarskich (83%), 12 RSP (84%), oraz we wszystkich 9 wiejskich spółdzielniach „Sch” i 6 spółdzielniach ogrodniczo-pszczelarskich, nie stwierdzono nieprawidłowości w zakresie sposobu wykorzystania środków publicznych otrzymanych z ARiMR. Nieprawidłowości stwierdzone w pozostałych 10 jednostkach spółdzielczych (13%) polegały m.in. na sfinansowaniu ze środków kredytu preferencyjnego zadań nie objętych umową kredytową i wydatków nie spełniających kryteriów refundacyjnych, samowolnym dokonaniu zmian zakresu inwestycji oraz nieprawidłowym wykorzystaniu bonów paliwowych.

Przypadki nieprawidłowego wykorzystania preferencyjnych kredytów na inwestycje stwierdzono w 3 jednostkach spółdzielczych, tj. w ok. 4% objętych kontrolą. Badania kontrolne wykazały, że spółdzielnie, wbrew postanowieniom zawartym w umowach kredytowych, z udzielonych kredytów preferencyjnych sfinansowały zadania, nie objęte umowami kredytowymi:

- *kontrola w Spółdzielczej Mleczarni SPOMLEK w Radzynie Podlaskim (woj. lubelskie) wykazała, że z udzielonego przez Bank Polska Kasa Opieki S.A. Oddział w Radzynie Podlaskim w 2000 r. kredytu preferencyjnego z dopłatami do oprocentowania ze środków ARiMR na zakup i montaż ciągów technologicznych do produkcji i konfekcjonowania serów oraz pasteryzatorów i 2 autocystern SM sfinansowała roboty budowlane na kwotę 1.326.660,64 zł, które nie były objęte umową kredytową nr 1BR/01p/i/2000 z dnia 1 września 2000 r. Wykorzystanie kredytu na wymienione roboty budowlane było niezgodne z wprowadzonymi zarządzeniem nr 18/19 Prezesa ARiMR z dnia 9 czerwca 1999 r. zasadami udzielania kredytów inwestycyjnych z dopłatą Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa do oprocentowania, które nie przewidywały możliwości udzielenia kredytu na realizację budowlanych przedsięwzięć inwestycyjnych w przetwórstwie mleka. Pomimo to, takie wykorzystanie kredytu nie było kwestionowane przez Ośrodek Doradztwa Rolniczego (ODR), który pozytywnie zaopiniował aneks zmieniający umowę kredytową oraz Bank, który przyjął ten aneks do realizacji. W konsekwencji Mleczarnia otrzymywała nienależne dopłaty do oprocentowania kredytu inwestycyjnego, które w okresie od 1.01.2001 r. do 30.06.2004 r. wyniosły 2.198.889,26 zł. NIK w wystąpieniu pokontrolnym z dnia 14 stycznia 2005 r. skierowanym do Prezesa ARiMR wystąpiła z wnioskiem podjęcia działań w celu wyegzekwowania od Spółdzielczej Mleczarni SPOMLEK w Radzynie Podlaskim zwrotu ARiMR nienależnie pobranych dopłat do oprocentowania kredytu inwestycyjnego wraz z odsetkami ustawowymi za okres od daty ich otrzymania,*
- *w kontroli Okręgowej Spółdzielni Mleczarskiej „Radostowa” w Kielcach stwierdzono nieprawidłowe wykorzystanie przez Spółdzielnię preferencyjnego kredytu inwestycyjnego w wysokości 1.873.200 zł, uzyskanego na podstawie umowy nr 881/198/I/P/98 z dnia 31 grudnia 1998 r. zawartej z Bankiem Gospodarki Żywnościowej S.A. Oddział w Kielcach - na restrukturyzację bazy przetwórczej i surowcowej. Kontrola stwierdziła, że za środki przeznaczone na te zadania Spółdzielnia sfinansowała inwestycje nie ujęte w planie przedsięwzięcia, polegające na modernizacji 3 samochodów do przewożenia produktów mleczarskich oraz zakupie 70 jałówek, dojarek przewodowych i prasy. W ocenie NIK, było to działanie*

nielegalne. W ramach przewidzianych w planie przedsięwzięcia zadań dotyczących restrukturyzacji bazy przetwórczej nie zrealizowano ważnych dla prawidłowego funkcjonowania OSM inwestycji z zakresu ochrony środowiska, w tym między innymi zbiornika uśredniającego skład ścieków, pompowni, zbiornika retencyjnego z częścią technologiczną, rurociągu tłoczego i grawitacyjnego. Osobami odpowiedzialnymi za niewykonanie zadań w zakresie tej restrukturyzacji byli Prezes OSM – Jerzy K. oraz Wiceprezes OSM – Krystyna O., którzy w Spółdzielni już nie pracują¹⁴. Dopłaty do oprocentowania ww. kredytu ze środków ARiMR wyniosły 895.120,29 zł; NIK wystąpiła do Spółdzielni o zwrot nienależnie pobranych opłat,

- *w OSM w Głubczycach (woj. opolskie) kontrola stwierdziła niewykonanie dwóch z siedmiu zadań inwestycyjnych, na które otrzymała kredyt preferencyjny w wysokości 800 000 zł w ramach „Branżowego programu restrukturyzacji mleczarstwa BR/01p/i” i zadań wymienionych w umowie kredytowej Nr. 2/BR/2000 z dnia 15 czerwca 2000 r. zawartej przez Spółdzielnię z Powiatowym Bankiem Spółdzielczym w Kędzierzynie-Koźlu – Oddziałem w Polskiej Cerekwi. Według postanowień § 1 wymienionej umowy, kredyt powinien być wykorzystany na zakup autocysterny do skupu mleka i szeregu urządzeń technologicznych oraz na rozbudowę powierzchni chłodniczej i przebudowę części socjalnej. Autocysternę do skupu mleka za kwotę 268.876,00 zł Spółdzielnia zakupiła za własne środki w dniu 28 kwietnia 2000 r., tj. przed podpisaniem ww. umowy kredytowej, jak również za własne środki OSM dokonała rozbudowy chłodni. Zakończenie całego zadania inwestycyjnego nastąpiło po terminie wyznaczonym przez Bank kredytujący do wykorzystania omawianego kredytu. W wyniku powyższych działań Spółdzielnia otrzymała kredyt preferencyjny wyższy o 470.000 zł od przyjętego w biznes planie ww. przedsięwzięcia. Środki te OSM przeznaczyła na realizację 5 pozostałych zadań, zwiększając jednak ich zakres rzeczowy i koszty w stosunku do przyjętych w biznes planie; NIK wystąpiła do Spółdzielni o zwrot nienależnie pobranych środków kredytowych.*

Ponadto naruszenie postanowień umowy kredytowej przez jednostkę spółdzielczą kontrola stwierdziła w trakcie kontroli w BGŻ S.A. OR w Olsztynie:

- *badania realizacji umowy kredytowej nr 45/45/IP00 z dnia 19 czerwca 2000 r. zawartej przez wymieniony Bank z Okręgową Spółdzielnią Mleczarską w Nidzicy wykazały, że Spółdzielnia ta, bez uzyskania zgody ARiMR, dokonała sprzedaży producentom mleka 12 schładzalników do mleka zakupionych ze środków kredytu preferencyjnego - za kwotę 84.000 zł. Dokonanie przez kredytobiorcę sprzedaży przedmiotu kredytowania bez zgody ARiMR, stanowiło naruszenie zasad udzielania kredytów na realizację przedsięwzięć inwestycyjnych w ramach „Branżowego programu restrukturyzacji i modernizacji mleczarstwa”. W wyniku postępowania pokontrolnego NIK, OSM w Nidzicy zwróciła do ARiMR, za pośrednictwem Banku, kwotę uzyskanych dopłat do oprocentowania kredytu ze środków ARiMR od dnia udzielenia kredytu wraz z należnymi odsetkami ustawowymi na łączną kwotę 25.623 zł.*

W 2 spółdzielniach mleczarskich (OSM) kontrola stwierdziła, iż w sporządzonych dla ARiMR rozliczeniach z realizacji przedsięwzięć inwestycyjnych w ramach programu

¹⁴Na podstawie odpowiedzi udzielonej na wystąpienie pokontrolne NIK przez OSM „Radostowa” w Kielcach z dnia 6 stycznia 2005 r.

SAPARD oraz we wnioskach o dotacje, ujęte zostały m.in. wydatki nie spełniające kryteriów refundacyjnych określonych w umowach zawartych z ARiMR, tj.:

- *w OSM we Włoszczowej (woj. świętokrzyskie) – na modernizację wyposażenia w celu spełnienia standardów weterynaryjno – sanitarnych Unii Europejskiej w zakresie produkcji i przerobu mleka oraz wdrożenie systemu HACCP. Całkowite koszty kwalifikowane przedsięwzięcia wyniosły 2.491.642,76 zł, z tego refundacja ze środków SAPARD zgodnie z umową Nr 151/711/130001/02 z dnia 31 grudnia 2002 r. zawartą z ARiMR miała wynieść 50 % kwoty, tj. 1.245.821,38 zł. Przekazana przez ARiMR refundacja w kwocie 1.238.321,38 zł, była niższa od możliwej do uzyskania o 7.500 zł, gdyż wykazane przez OSM we wniosku o refundację koszty sporządzenia biznesplanu przedsięwzięcia w kwocie 15.000 zł, nie spełniały kryteriów określonych w umowie,*
- *OSM w Końskich (woj. świętokrzyskie) – na zakup maszyn i urządzeń do przetwórstwa, w celu dostosowania zakładu do wymogów Unii Europejskiej, w tym m.in. aparatury kontrolno – pomiarowej, stacjonarnych układów odbioru mleka, urządzeń klimatyzacyjnych, urządzeń do dezynfekcji, samochodu–autocysterny oraz urządzeń klimatyzacyjnych i schładzalników. Przekazana przez ARiMR refundacja w kwocie 1.882.873 zł, była niższa od możliwej do uzyskania o 38.343 zł. Niezrefundowanie tej kwoty przez ARiMR spowodowane było głównie nieuznaniem kosztów opracowania wniosku o dopłatę (11.463,35 zł) oraz kosztów instalacji klimatyzacyjnej w laboratorium (9.758 zł).*

3.2.5.2. W trakcie kontroli w 3 bankach, tj. w 20% objętych kontrolą, stwierdzono uchybienia dotyczące wykorzystania przez jednostki spółdzielcze preferencyjnych kredytów obrotowych. Ustalono, że bank kredytujący przyjął do rozliczenia zakupów środków do produkcji rolnej dokumenty wystawione przed datą zawarcia umowy kredytowej lub dokonał rozliczenia kredytu obrotowego na podstawie faktur dokumentujących wydatki na poziomie 75,4% kwoty udzielonego kredytu, przy wymaganych 80%, a także pobrał w zawyżonej wysokości prowizję przygotowawczą. Na przykład:

- *kontrola BGŻ S.A. OR w Lublinie wykazała zawyżenie o 474,23 zł, tj. o 71,9%, tzw. prowizji przygotowawczej od kredytu obrotowego udzielonego na zakup rzeczowych środków do produkcji rolnej określonych w umowie kredytowej nr 2003-0611 z dnia 17 kwietnia 2003 r. W tym przypadku od kredytobiorcy pobrano prowizję w wysokości 1.134 zł, tj. 2% udzielonego kredytu, gdy zgodnie z postanowieniami § 2 ust. 5 umowy zawartej przez BGŻ S.A. z ARiMR dnia 31 marca 1995 r. (ze zm.) prowizję należało ustalić według norm obszarowych kredytu na 1 ha użytków rolnych, tj. nie wyższą niż 659,77 zł. Ponadto ustalono przypadek pozbawienia kredytobiorcy należnej dopłaty do oprocentowania za styczeń (188,03 zł) i luty (8,77 zł) 2003 r., mimo iż kredytobiorca terminowo spłacił przypadające za ten okres odsetki i raty kapitałowe. Spowodowane to zostało brakiem przepływu informacji i dokumentów między Wydziałem Współpracy z Klientami Korporacyjnymi a Wydziałem Administracji Kredytów.*

Naruszenie postanowień zawartych umów kredytowych dotyczących preferencyjnych kredytów obrotowych stwierdzono także w 2 jednostkach spółdzielczych, tj. w 3% skontrolowanych. Nieprawidłowości polegały w szczególności

na przeznaczaniu kredytu na cele niezgodne z umową oraz przyjmowaniu do rozliczenia kredytów faktur zakupu z innego okresu niż pozwalała umowa kredytowa. Na przykład:

- w RSP w Wilamowej (woj. opolskie) stwierdzono, że kredyt obrotowy w wysokości 913.000 zł (umowa nr KR/LK/OZR/111/02 z 29 kwietnia 2002 r.) rozliczono w banku kredytującym trzema fakturami VAT wystawionymi w dniach 15 stycznia oraz 16 i 26 lutego 2002 r. na wartość 65.166 zł, pomimo że RSP zgodnie z postanowieniami § 19 pkt.2 ww. umowy, mogła do rozliczenia kredytu przedstawiać faktury zakupów z okresu od 28 lutego do 29 czerwca 2002 r. Ponadto w ramach innego kredytu obrotowego w wysokości 807.000 zł (umowa nr KR/LKOZR/63/03 z dnia 26 marca 2003 r.), RSP dokonała zakupu 3.000 litrów oleju opałowego za kwotę 4.800 zł, wykorzystanego na cele pozarolnicze, tj. do ogrzewania biura Zarządu RSP, masarni i ubojni. Było to sprzeczne z postanowieniami § 1 pkt.6 ww. umowy kredytowej,
- w RSP w Wydrowicach (woj. opolskie) ustalono, iż Spółdzielnia ta dokonała w Banku Polskiej Spółdzielczości w Oddziale w Opolu rozliczenia zakupów środków do produkcji rolnej na kwotę 65.384 zł, stanowiących 44,3% preferencyjnego kredytu obrotowego (umowa kredytowa nr 62/PO/02 z 9 grudnia 2002 r.) fakturami VAT z dnia 19, 23, 25 i 27 września 2002 r., co było niezgodne z postanowieniami § 10 ust.1 pkt 1 ww. umowy kredytowej. W związku z powyższym Spółdzielnia pobrała nienależne dopłaty do oprocentowania kredytu w kwocie 2.512,70 zł.

Nie stwierdzono w trakcie kontroli poważniejszych opóźnień w dokonywaniu przez jednostki spółdzielcze zaciągniętych kredytów inwestycyjnych i obrotowych i zapłaty z tego tytułu znacznie wyższych odsetek.

3.2.6. Nadzór i kontrola wydatkowania środków publicznych przez jednostki spółdzielcze

3.2.6.1. Biuro Kontroli Wewnętrznej Agencji Rynku Rolnego w ramach prowadzonego nadzoru i kontroli wydatkowania środków publicznych przez jednostki spółdzielcze w latach 2002, 2003 i I półroczu 2004 r. przeprowadziło w jednostkach spółdzielczych odpowiednio 15, 111 i 3 kontrole, które w stosunku do liczby kontroli ogółem stanowiły odpowiednio ok. 8%, 20% i 3 %. Z kolei Biuro Audytu Wewnętrznego ARR dokonało w 2003 r. m. in. audytu w zakresie udzielania dopłat do eksportu odtuszczonego mleka w proszku. Ponadto jednostki spółdzielcze kontrolowane były przez Oddziały Terenowe ARR. NIK pozytywnie ocenia odnotowany w okresie objętym kontrolą wzrost liczby kontroli wykorzystania środków publicznych przeprowadzonych przez Oddziały ARR: z 954 w 2002 r. do 5.172 w 2003 r., tj. pięciokrotny. Uwagi kontroli dotyczyły stosowanego w Agencji systemu ewidencji kontroli przeprowadzonych przez Oddziały Terenowe, który nie wyodrębniał poszczególnych jednostek, w tym jednostek spółdzielczych, a określał jedynie przedmiot kontroli.

3.2.6.2. Stosowany w ARiMR informatyczny system monitorujący realizację dopłat do oprocentowania kredytów udzielonych przez banki współpracujące nie wyodrębniał jednostek w układzie podmiotowo-branżowym. Na skutek tego Agencja nie dysponowała na bieżąco danymi dotyczącymi dopłat do oprocentowania kredytów udzielonych jednostkom spółdzielczym, stanowiącymi podstawę analizy prawidłowości

i efektywności ich wykorzystania przez jednostki spółdzielcze. Stosowany od 1 maja 2004 r. system informatyczny objął dane dotyczące efektów nakładów środków publicznych na inwestycje w układzie poszczególnych linii kredytowych. System ten nie wyodrębniał jednostek spółdzielczych.

- *ARiMR nie dysponowała dokładnymi danymi dotyczącymi dopłat do kredytów inwestycyjnych udzielonych jednostkom spółdzielczym przed rokiem 2002. Natomiast dopłaty do oprocentowania kredytów inwestycyjnych udzielonych w latach 2002-2003 i I półroczu 2004 r. stanowiły kwotę 8.554 tys. zł, z której dla jednostek spółdzielczości: mleczarskiej wypłacono 4.000 tys. zł (46,8%), rolniczej - 3.720 tys. zł (43,5%), wiejskiej - 770 tys. zł (8,9%), ogrodniczo-pszczelarskiej - 65 tys. zł (0,8%). Dopłaty te umożliwiły udzielenie przez banki jednostkom spółdzielczym w badanym okresie preferencyjnych kredytów inwestycyjnych w łącznej wysokości 176 mln zł.*

W ARiMR także stwierdzono niewykonanie planu kontroli w zakresie wydatkowania środków publicznych na dopłaty do oprocentowania kredytów, a ponadto znaczne zmniejszenie liczby kontroli przeprowadzonych przez Agencję w jednostkach korzystających ze środków publicznych. I tak:

- *nie zostały zrealizowane zaplanowane kontrole podmiotów skupujących mleko w klasie ekstra. W 2003 r. wykonano 11, tj. 33% zaplanowanych kontroli. Kontrole pozostałych jednostek, w tym spółdzielczych, które skupowały mleko w klasie ekstra, zaplanowano na lata 2004-2005, a więc już po zniesieniu ww. formy dopłat,*
- *ogólna liczba skontrolowanych przez Agencję umów o kredyty inwestycyjne zmniejszyła się ze 131 w 2002 r. do 76 w 2003 r. Odsetek skontrolowanych w omawianym okresie ww. umów kredytowych w stosunku do umów zawartych: 24.063 w 2002 r. i 24.578 w 2003 r., stanowił w 2002 r. 0,5%, a w 2003 r. 0,3%. Z powyższego wynika, że w 2002 r. skontrolowana została co 180 umowa, zaś w 2003 r. co 330 umowa.*

3.2.6.3. Powszechnie występującą nieprawidłowością, stwierdzoną w 10 bankach, tj. w 66,7% skontrolowanych, było nieprzestrzeganie obowiązku przeprowadzania kontroli w spółdzielniach w zakresie wykorzystywania udzielonych im kredytów z dopłatami ARiMR. W 8 bankach, dotyczyło to nieprzestrzegania obowiązku kontrolowania kredytobiorców z wymaganą częstotliwością - co najmniej raz w roku, a w 2 bankach dotyczyło niewykonywania obowiązku przeprowadzania kontroli stanu zapasów finansowanych kredytami obrotowymi, w jednym banku stwierdzono uchybienia w zakresie sporządzania dokumentów pokontrolnych. Na przykład:

- *BGŻ Oddział w Siedlcach w okresie objętym kontrolą nie wykonał obowiązku w zakresie przeprowadzania inspekcji wykorzystania przez jednostki spółdzielcze preferencyjnych kredytów inwestycyjnych z dopłatami ARiMR. Stwierdzono, że w 2002 r. spośród 7 udzielonych kredytów, Bank objął inspekcją jedynie 4 kredyty. Natomiast w 2003 r. i I półroczu 2004 r. Bank nie objął inspekcją żadnego z 5 i 3 kredytów preferencyjnych wykorzystywanych przez jednostki spółdzielcze. Obowiązek prowadzenia przedmiotowych inspekcji wynikał z postanowień umów podpisanych pomiędzy Centralą BGŻ a ARiMR (nr 1/ZEF/97 z 15 kwietnia 1997 r.*

i nr 1/ZEF-IK/99 z 16 listopada 1999 r.), na podstawie których zawierano ww. umowy kredytowe,

- *BGŻ S.A. OR w Kielcach, spośród czynnych w latach 2002 –2003 i I półroczu 2004 r. odpowiednio: 8, 4 i 5 umów kredytowych, kontrolą nie objął ok. 75% umów,*
- *w BGŻ S.A. OR w Szczecinie stwierdzono, że kontrole wykorzystania kredytów pod kątem zgodności z przedmiotem kredytowania (w siedzibach ww. jednostek), nie były przeprowadzane z częstotliwością przewidzianą w umowie nr 1/ZWR-IK/01 z dnia 02.10.2001 r., zawartej pomiędzy BGŻ S.A. a ARiMR, określającej zasady, warunki i tryb współpracy między tymi instytucjami. W latach 2002-2003 w każdej z ww. spółdzielni przeprowadzono po jednej takiej kontroli, gdy – zgodnie z ww. umową – powinny być one przeprowadzane przynajmniej raz w roku,*
- *w Banku Polskiej Spółdzielczości S.A. w Warszawie nie przestrzegano niektórych postanowień § 9 ust. 4 pkt 1 i 2 umowy zawartej z ARiMR z dnia 6 maja 2002 r. (nr 35/ZWR-IK/01), zobowiązujących Bank m. in. do kontrolowania prawidłowości wykorzystania udzielonych kredytów oraz monitorowania przedsięwzięcia objętego kredytem, a w szczególności przeprowadzania u wnioskodawcy udokumentowanych kontroli przed udzieleniem kredytu oraz realizacji kredytu u kredytodawcy w całym okresie kredytowania przynajmniej raz w roku. Jak ustalono, kontroli u kredytobiorców dokonywały banki kredytujące. Bank PS S.A. nie monitorował jednak banków kredytujących w omawianym zakresie,*
- *w BGŻ S.A. OR w Lublinie nie weryfikowano w drodze inspekcji bezpośrednich u kredytobiorców ich oświadczeń o stanach zapasów. Dotyczyło to zwłaszcza zapasów finansowanych kredytami udzielonymi w 2002 r. na podstawie umowy nr ZWR-450-6-2002 zawartej dnia 23 kwietnia 2002 r. przez BGŻ S.A. i ARiMR, która w § 9 pkt 4 jednoznacznie nakładała na Bank obowiązek w tym zakresie,*
- *w BGŻ S.A. OR w Łodzi stwierdzono uchybienia w zakresie sporządzania dokumentów pokontrolnych (notatek). Dotyczyło to notatek z inspekcji w zakresie ustalenia warunków zabudowy i zagospodarowania terenu oraz zatwierdzenia projektu budowlanego i wydania pozwolenia na budowę, w których nie odnotowano terminów złożenia przez Spółdzielnię wniosków o wydanie pozwolenia na budowę. Ponadto w notatce z 28.10.2004 r. dotyczącej oceny realizacji przedsięwzięcia oraz w rozliczeniu inwestycji, pominięto informację o rodzaju i wartości kosztorysowej robót, z których ŁSM zrezygnowała w trakcie realizacji inwestycji, mimo że Powiatowy Inspektor Nadzoru Budowlanego - w decyzji nr 1359/04 z 15.09.2004 r. zezwalającej na użytkowanie wybudowanych obiektów - wykazał rezygnację inwestora z części robót objętych pozwoleniem na budowę, tj. budowy zadaszenia przejazdu między budynkami oraz osadzenia okien w ścianie północnej, bez określenia wartości tych robót.*

3.2.6.4. W żadnej z 75 skontrolowanych spółdzielni nie stwierdzono odrębnych uregulowań dotyczących zasad sprawowania nadzoru i kontroli wykorzystania środków publicznych, jakie te spółdzielnie otrzymały w badanym okresie. Tylko w pojedynczych spółdzielniach sprawą wykorzystania środków publicznych zajmowała się rada nadzorcza w ramach nadzoru nad całokształtem działalności spółdzielni, oraz główny księgowy, rewident, audytor i służby techniczne, w zakresie dyktowanym przede wszystkim postanowieniami realizowanej umowy kredytowej.

3.2.6.5. Krajowe Związki Spółdzielcze Związki Rewizyjne nie obejmowały swymi czynnościami lustracyjnymi prawidłowości wykorzystania środków publicznych w lustrowanych spółdzielniach.

Krajowy Związek Spółdzielni Mleczarskich Związek Rewizyjny nie prowadził czynności lustracyjnych w zakresie prawidłowości wykorzystania środków publicznych.

Krajowy Związek Rewizyjny Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” w działalności lustracyjnej wykorzystuje ramową tematykę lustracji uchwaloną przez Krajową Radę Spółdzielczą. Nie przewiduje ona wprost szczegółowego badania prawidłowości wykorzystania środków publicznych, w tym pomocowych, a jedynie prawidłowość rozliczeń z budżetem państwa i oczywiście zagadnień dot. działalności gospodarczej, finansowej i samorządowej spółdzielni. Lustracje przeprowadzane są na ogół co trzy lata, a w spółdzielniach będących w likwidacji – co rok. Bariera w systematycznym przeprowadzaniu lustracji jest trudna sytuacja finansowa spółdzielni. W miarę jak spółdzielnie „SCh” będą korzystać w większym zakresie z pomocy ze środków publicznych, zagadnienie to zostanie uwzględnione jako odrębny rozdział tematyki lustracji.

Krajowy Związek Rewizyjny Rolniczych Spółdzielni Produkcyjnych, zgodnie z Prawem spółdzielczym, przeprowadza lustracje działalności spółdzielni w zakresie: legalności działania, gospodarności i rzetelności dokumentowania zdarzeń. Są one przeprowadzane w formie lustracji pełnych obejmujących całość działalności spółdzielni, jak również lustracji częściowych. W latach 2002-2004 Krajowy Związek przeprowadził 221 lustracji. Protokoły z lustracji nie zawierają uwag dotyczących wykorzystania środków publicznych. Brak jest również uwag o nieprawidłowościach wykorzystania tych środków przez lustrowane spółdzielnie.

Związek Rewizyjny Spółdzielni Ogrodniczo-Pszczelarskich w latach 2002-2003 i I półroczu 2004 r. przeprowadził 31 lustracji w spółdzielniach ogrodniczo-pszczelarskich niezrzeszonych i zrzeszonych w Związku. Wydane w wyniku przeprowadzonych lustracji zalecenia dotyczyły m.in. uregulowania stanu prawnego posiadanego majątku, opracowania i doręczenia zainteresowanym pracownikom instrukcji kasowej oraz instrukcji ochrony zasobów pieniężnych, doręczenia pracownikom zakresów obowiązków oraz zatwierdzenia regulaminu organizacyjnego spółdzielni, korzystania przy realizacji poważniejszych prac remontowych dla prawidłowej ich wyceny z opinii rzeczoznawców budowlanych, poprawy rentowności działalności detalicznej i obrotu zapasami oraz rentownego wynajmu pomieszczeń, lokali i nieruchomości.

3.2.7. Inne ustalenia kontroli

3.2.7.1. Z informacji Ministra Gospodarki i Pracy z 6 grudnia 2004 r. wynika, że Ministerstwo Gospodarki i Pracy (MGiP) w latach 2002-2003 i I półroczu 2004 r., w ramach działań na rzecz promocji polskich producentów i eksporterów, w tym jednostek spółdzielczych za granicą dofinansował koszty udziału w zagranicznych

targach oraz misjach gospodarczych. W ramach tych działań MGIP w latach 2002-2003 i I półroczu 2004 r. dofinansowało łącznie 15 spółdzielni z badanych branż, w tym 13 spółdzielni mleczarskich, 1 spółdzielnię ogrodniczo-pszczelarską i 1 spółdzielnię sadowniczą, którym MGIP z tego tytułu przekazało łącznie kwotę 228,5 tys. zł. Ponadto MGIP dla 1 spółdzielni mleczarskiej kwotą 10,5 tys. zł dofinansowało koszt uzyskania wymaganego na rynkach zagranicznych certyfikatu zgodności wyrobu z wymaganiami określonymi w normach danego (narodowego) rynku zagranicznego oraz zgodnie z wymaganiami Jednolitego Rynku Unii Europejskiej (np. znak CE).

3.2.7.2. Z ustaleń kontroli ARR wynika, że zbyt niskie było wykorzystanie środków publicznych zgromadzonych na Funduszu Promocji Mleczarstwa, na co NIK zwracała już uwagę w kontroli przeprowadzonej w ARR w 2003 r. w zakresie gospodarowania Funduszem Promocji Mleczarstwa. Z kwoty 13.181,3 tys. zł w 2002 r. i 14.150,5 tys. zł w 2003 r. Agencja wypłaciła beneficjentom za zrealizowane przedsięwzięcia odpowiednio 103,1 tys. zł i 1.034,2 tys. zł, tj. 0,8% i 7,3% stanu środków Funduszu, przy czym w badanym okresie ok. połowę tych wydatków, tj. kwotę 657,9 tys. zł, Agencja przeznaczyła na dofinansowanie udziału jednostek spółdzielczości mleczarskiej w targach i wystawach związanych z branżą mleczarską.

3.2.7.3. Co druga skontrolowana RSP, łącznie 12 spółdzielni, skorzystała w badanym okresie z dopłat z budżetu państwa do paliwa rolniczego na łączną kwotę 1.747,8 tys. zł, która zrealizowana została w formie bonów paliwowych. W co trzeciej korzystającej z bonów RSP (33%) stwierdzono nieprawidłowości w tym zakresie, polegające m.in. na wykorzystywaniu bonów paliwowych do zakupu oleju opałowego oraz na zawyżeniu wartości bonów w zaświadczeniu stanowiącym podstawę ich wydania dla spółdzielni przez Urząd Gminy.

- *W wyniku kontroli ustalono, że RSP w Wydrawicach (woj. opolskie) będąc podatnikiem podatku rolnego, w badanym okresie otrzymała należne jej dopłaty do oleju napędowego zakupionego za bony paliwowe. W I półroczu 2002 r., RSP pobrała bony na zakup oleju opałowego na łączną kwotę 87.510 zł. Otrzymane bony paliwowe, RSP przekazała w dniach 19 marca 2002 r. i 10 kwietnia 2002 r. przedsiębiorstwu „Petrol” Spółka z o.o. w Kątach Wrocławskich. Wymienione przedsiębiorstwo wystawiło w dniu 8 marca 2002 r. fakturę nr 1296/PK/02 i w dniu 8 kwietnia 2002 r. fakturę nr 1869/PK/02 na kwotę odpowiednio 76.357,00 zł. (w tym 51.420 zł. za bony paliwowe) i 78.903,50 zł (w tym 36.090 zł. za bony paliwowe). Badania kontrolne wykazały, że przedsiębiorstwo Petrol rozliczyło zakupy oleju napędowego z dnia 8 marca 2002 r. i 8 kwietnia 2002 r. bonami paliwowymi przekazanymi przez RSP w dniach 19 marca 2002 r. i 10 kwietnia 2002 r. Takie postępowanie było sprzeczne z postanowieniem art. 40g ust.1 ustawy o podatku od towarów i usług oraz podatku akcyzowym stanowiącym, że sprzedawca oleju napędowego jest obowiązany do skasowania bonu paliwowego. O podjęcie dalszych działań NIK zwróciła się w wystąpieniu pokontrolnym z dnia 24 stycznia 2005 r. do Drugiego Urzędu Skarbowego w Opolu.*
- *RSP w Wilamowej (woj. opolskie) wykorzystwała w I półroczu 2004 r. kwotę 6.540 zł, tj. 12,9% ogólnej kwoty dopłat do produkcji rolniczej, otrzymanej w postaci bonów paliwowych, na zakup oleju opałowego, pomimo że art. 40a ust. 1 ustawy*

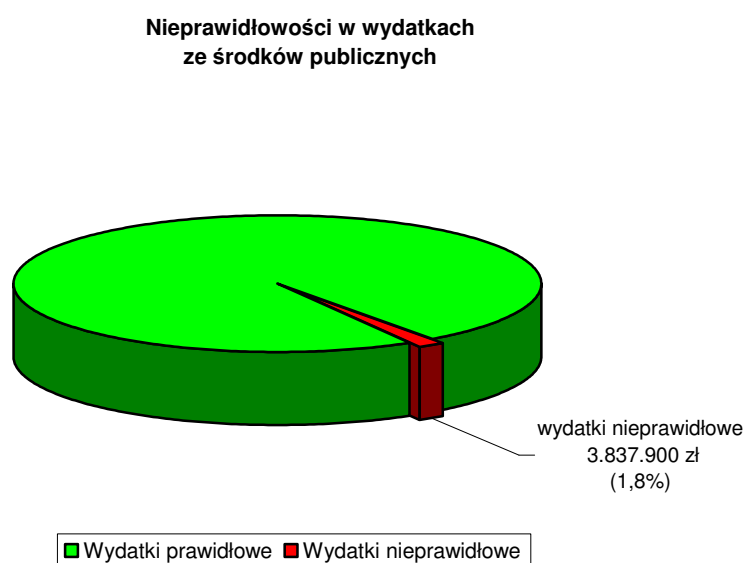
o podatku od towarów i usług oraz podatku akcyzowym dopuszczał w rozliczeniach należności stosowanie bonów paliwowych za nabyty olej napędowy. NIK w wystąpieniu pokontrolnym z dnia 24 stycznia 2005 r. skierowanym do Urzędu Skarbowego w Nysie wnioskował o podjęcie dalszych rozliczeń.

- W RSP „Bielczanka” w Bielczy (woj. małopolskie) stwierdzono fakt wydatkowania przez Spółdzielnię w 2002 r. bonów paliwowych o wartości 6.790 zł na zakup oleju opałowego lekkiego, a nie na zakup paliwa do silnika diesla. Było to niezgodne z treścią art. 40 a ust. 1 ustawy z dnia 8 stycznia 1993 r. o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym (Dz. U. Nr 11, poz. 50 ze zm.), który stanowi, że w rozliczeniach należności za nabyte oleje napędowe do szybkoobrotowych silników z zapłonem samoczynnym (paliwo dieslowskie - PKWiU 23.20.15-00.10) podatnicy podatku rolnego prowadzący działalność rolniczą będący właścicielami co najmniej jednego ciągnika rolniczego mogą stosować bony paliwowe.
- W RSP „Przyszłość” w Ocicach (woj. dolnośląskie) stwierdzono, że w przy wyliczaniu i wystawianiu zaświadczenia 21 lutego 2002 r. nieznacznie zawyżono wartość bonów paliwowych za I półrocze 2002 r., tj. na kwotę 90 zł, a ponadto wystawiając zaświadczenie z dnia 19 marca i 11 lipca 2003 r. za I i II półrocze 2003 r. do powierzchni użytków rolnych, stanowiących podstawę naliczenia wartości bonów paliwowych, omyłkowo zaliczono 2,21 ha rowów, zawyżając wskutek tego wartość bonów łącznie o 80 zł.

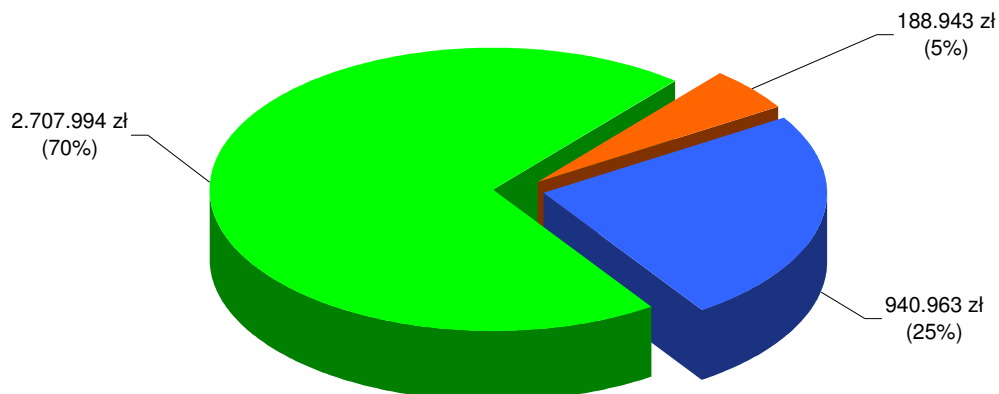
3.2.8. Efekty finansowe kontroli

W wyniku przeprowadzonej kontroli ujawniono nieprawidłowości w wydatkach ze środków publicznych na kwotę 3.838 tys. zł, które w stosunku do wydatków tych środków ogółem – 217.290 tys. zł, stanowiły 1,8% (rys. 5 i rys. 6).

Rys. 5

Struktura nieprawidłowych wydatków ze środków publicznych

■	wydatki środków z naruszeniem prawa
■	uszczuplenia w dochodach kontrolowanych jednostek spółdzielczych
■	inne nieprawidłowości finansowe

- Na wydatki środków z naruszeniem prawa na kwotę 188.943 zł, składają się: 8.132 zł - dopłaty do kredytu udzielonego niezgodnie z zasadami, 25.623 zł – dopłaty do kredytu w sytuacji niedozwolonej odsprzedaży przedmiotu kredytowania oraz 155.188 zł - dopłaty do kredytów rozliczonych fakturami zakupu z okresu nieobjętego umową kredytową oraz nieprawidłowe wykorzystanie bonów paliwowych.
- Uszczuplenia w dochodach na kwotę 940.963 zł, spowodowane zostały na skutek: zastosowania dopłat w kwocie 895.120 zł do oprocentowania kredytu wykorzystanego przez kontrolowaną jednostkę na inwestycje nieujęte w biznesplanie oraz przedstawienia do rozliczenia w ARiMR wydatków na kwotę 45.843 zł, nie podlegających refundacji ze środków SAPARD.
- Inne nieprawidłowości finansowe w kwocie 2.707.994 zł dotyczyły: zastosowania dopłaty w kwocie 2.198.889 zł do kredytu inwestycyjnego wykorzystanego niezgodnie z zarządzeniem Prezesa ARiMR, zawyżenia kredytu inwestycyjnego w stosunku do biznesplanu o 470.000 zł, udzielenia dopłaty w kwocie 32.315 zł do kredytu na cele rolnicze bez posiadania odpowiedniej umowy dzierżawy gruntów rolnych, nieprawidłowym wykorzystaniu bonów paliwowych (na zakup oleju opałowego) na kwotę 6.790 zł.

NIK wskazała na konieczność podjęcia działań mających na celu odzyskanie kwoty 3.615 tys. zł. W ich wyniku, do czasu zakończenia kontroli, odzyskana została kwota 39 tys. zł.

4. INFORMACJE DODATKOWE O PRZEPROWADZONEJ KONTROLI

4.1. Przygotowanie kontroli

Badania kontrolne przeprowadzono na terenie 15 województw (bez woj. lubuskiego), gdyż analiza materiałów z ARiMR, ARR i MRiRW wykazała, że dotychczas jednostki spółdzielcze z terenu województwa lubuskiego korzystały ze środków publicznych w stopniu śladowym.

Do kontroli wytypowane zostały jednostki po uwzględnieniu zakresu prowadzonych przez nie działań, według następujących kryteriów:

- Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR), oraz Agencję Rynku Rolnego (ARR) – jako jednostki realizujące politykę państwa i podejmujące decyzje w zakresie planowania, gromadzenia i uruchamiania 100% środków publicznych na rzecz rolnictwa, w tym na rzecz kontrolowanych jednostek spółdzielczych,
- 2 centrale banków i 15 oddziałów banków – jako jednostki uczestniczące w kredytowaniu kontrolowanych jednostek spółdzielczych z udziałem środków publicznych, kierowanych przez ARiMR na dopłaty do oprocentowania kredytów udzielonych przez te banki jednostkom spółdzielczym,
- 75 spółdzielni (po 5 z terenu 15 województw), które skorzystały z różnorodnych form pomocy państwa i największych przy tym kwot środków publicznych (65-75% środków ogółem) kierowanych przez ARiMR oraz ARR, głównie w formie różnego rodzaju dopłat: ARiMR – dopłat do oprocentowania kredytów i do cen skupu mleka w klasie ekstra, a ARR – dopłat do skupu płodów rolnych, produkcji i przechowania płodów rolnych i wyrobów, a także do eksportu artykułów rolno-spożywczych itp.

Kontrola poprzedzona była m.in. kontrolami planowymi, wskazującymi na występowanie nieprawidłowości w zakresie wykorzystania środków publicznych, wydatkowanych przez agencje rządowe.

Kontrola wykorzystania środków publicznych Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa na dopłaty do oprocentowania kredytów bankowych na rzecz rolnictwa przeprowadzona w 2003 r., stwierdziła szereg nieprawidłowości, a m.in.: nieskuteczność nadzoru funkcjonalnego i instytucjonalnego nad wydatkowaniem środków publicznych na dopłaty do oprocentowania kredytów inwestycyjnych, brak systematycznego monitoringu finansowych i rzeczowych efektów inwestycji finansowanych przy pomocy dopłat, różną wysokość opłat za sporządzanie planów przedsięwzięć inwestycyjnych i ich opiniowanie przez pracowników tych samych Ośrodków Doradztwa Rolniczego. Wystąpiły także przypadki działań niezgodnych z przepisami rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 stycznia 1996 r. w sprawie szczegółowych kierunków działań ARiMR oraz sposobów ich realizacji, jak też działań

niezgodnych z postanowieniami umów zawartych na podstawie przepisów tego rozporządzenia, regulujących zasady planowania, wykorzystania i rozliczania środków publicznych na dopłaty do kredytów.

Na przełomie lat 2002-2003 NIK przeprowadziła kontrolę działalności Agencji Rynku Rolnego (ARR) na rynku produktów rolnych i artykułów żywnościowych z wykorzystaniem środków publicznych w latach 2001-2002 (3 kwartały)¹⁵. Kontrola ujawniła m. in. fałszowanie dokumentacji skupu zbóż, udzielanie dopłat za przechowywanie zbóż producentom, którzy nie spełniali wymogów ilościowych i norm jakościowych, niezapewnienie przez ARR dostatecznego nadzoru oraz kontroli ze strony ARR prowadzonej działalności interwencyjnej.

Informacje o sposobie wykorzystania ustaleń i uwag oraz podjętych działaniach w zakresie realizacji wniosków zawartych w wystąpieniach pokontrolnych oraz w informacji zbiorczej o wynikach ww. kontroli przekazały do Najwyższej Izby Kontroli wszystkie badane jednostki (38), w tym Minister Rolnictwa i rozwoju Wsi, Prezes Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, a także wszyscy wojewodowie, którym przekazano do wykorzystania informację o wynikach kontroli.

Na podstawie nadesłanych do NIK odpowiedzi adresatów wniosków pokontrolnych, które były zamieszczone w informacji o wynikach kontroli, stwierdzono że wszystkie (9) wnioski zostały wykonane.

W odpowiedzi w sprawie realizacji uwag i wniosków zamieszczonych w informacji o wynikach kontroli:

Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi poinformował m.in., że:

- zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 17 grudnia 2002 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie szczegółowych kierunków działań Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. Nr 231, poz. 1939) oprocentowanie kredytów na realizację inwestycji w rolnictwie, przetwórstwie rolno-spożywczym, usługach dla rolnictwa oraz działach specjalnych ustalono w wysokości 1,25% stopy redyskontowej weksli przyjmowanych od banków do redyskonta przez NBP oraz określono minimalne roczne stopy oprocentowania płaconego bankowi przez kredytobiorcę w zależności od rodzaju kredytu preferencyjnego. Zwiększono ponadto z 8 mln zł do 16 mln zł maksymalną kwotę kredytów na przedsięwzięcia w przetwórstwie mleka i mięsa w zakresie dostosowania prowadzonej działalności do wymogów sanitarnych i weterynaryjnych, obowiązujących w UE. Przetwórstwo jajczarskie oraz mięsne objęto „Programem wspierania restrukturyzacji i modernizacji przemysłu mięsnego w Polsce”,
- rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 26 sierpnia 2003 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie szczegółowych kierunków działań Agencji RiMR oraz sposobów ich realizacji (Dz. U. Nr 159, poz. 1539) uchylono przepisy pkt 6 w § 8

---

¹⁵Informacja o wynikach kontroli działalności Agencji Rynku Rolnego na rynku produktów rolnych i artykułów żywnościowych z wykorzystaniem środków publicznych w latach 2001-2002 (3 kwartały) Warszawa, czerwiec 2003 r. KSR 41017/2002 Nr ewid. 145/2003/P/02/101/KSR.

ust. 3, pkt 2 lit. F w § 5 oraz § 12 z uwagi na brak możliwości zapewnienia przez Agencję środków na wdrożenie w życie rozwiązań polegających na sfinansowaniu części kredytu w wysokości zdyskontowanych odsetek,

- zgodnie z traktatem akcesyjnym Polska określi listę form pomocy z krajowych środków publicznych, które będą stosowane w pierwszych 3 latach po akcesji jako tzw. pomoc istniejąca. W stanowisku negocjacyjnym Polska zaproponowała utrzymanie m.in. dopłat do oprocentowania kredytów inwestycyjnych w rolnictwie i przetwórstwie rolno-spożywczym oraz usługach dla rolnictwa, z wyjątkiem linii kredytów preferencyjnych na utworzenie nowych miejsc pracy oraz wykorzystanie i zwiększenie bazy produkcyjnej gospodarstw rolnych,
- w celu zapewnienia skutecznego nadzoru Agencji RiMR w zakresie planowania i wykorzystania środków finansowych na dopłaty do oprocentowania kredytów preferencyjnych MRiRW zobowiązało Prezesa Agencji do wprowadzenia w planie finansowym dodatkowych pozycji dot. wielkości dopłat do oprocentowania w podziale na 5 grup kredytów, tj. w zależności od poziomu stosowanych dopłat, a także do kwartalnego przekazywania Ministerstwu informacji z wykorzystania limitu dopłat w poszczególnych grupach,
- w celu zapewnienia beneficjentom, w tym jednostkom spółdzielczym, jednolitych warunków dostępności kredytów preferencyjnych na zakup nieruchomości, które były już wcześniej przedmiotem zakupu z zastosowaniem preferencji państwowych, podjęto decyzję o wprowadzeniu do Zasad udzielania kredytów na realizację przedsięwzięć w rolnictwie, przetwórstwie rolno-spożywczym i usługach dla rolnictwa z dopłatą ze środków ARiMR zmian ujednolicających warunki zakupu nieruchomości niezabudowanych, które zostały zakupione z Zasobu WRSP przy udziale kredytu z dopłatami ARiMR oraz na raty,
- w celu wykonania zawartego w Informacji wniosku pokontrolnego dot. przeciwdziałania zjawisku korupcji, w związku z odpłatnym sporządzaniem planów przedsięwzięć inwestycyjnych przez pracowników ośrodków doradztwa rolniczego (ODR), Minister zwrócił się do Dyrektora Krajowego Centrum Doradztwa, Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich oraz do wojewodów o podjęcie działań w celu wyeliminowania odpłatnego opiniowania biznesplanów przez pracowników ODR. Według informacji otrzymanych od Ministra RiRW działania podjęte przez kierowników ODR polegają m.in. na wprowadzeniu do procedur opiniowania ww. biznesplanów zasady, że osoba sporządzająca plan przedsięwzięcia nie może opiniować tego planu pod rygorem sankcji dyscyplinarnych.

Prezes Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa poinformował, że w celu zapewnienia zgodności zasad udzielania preferencyjnych kredytów inwestycyjnych z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 30 stycznia 1996 r. w sprawie szczegółowych kierunków działań ARiMR oraz sposobów ich realizacji¹⁶,

---

¹⁶ Dz. U. z 1996 r. Nr 16, poz. 82 ze zm.

zgłaszane przez ARiMR propozycje zmian w zasadach udzielania tych kredytów konsultowane są z Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

W celu usprawnienia procesu wprowadzania zmian w zasadach udzielania kredytów na przedsięwzięcia inwestycyjne w rolnictwie i przetwórstwie rolno – spożywczym ARiMR podpisała aneksy do umów ze wszystkimi współpracującymi w 2003 r. bankami kredytującym. Ponadto ustalono, że termin wejścia w życie wprowadzanych zmian wynosić będzie 14 dni, zaś Agencja powiadamiać będzie centrale banków o wprowadzeniu zmian w ciągu 7 dni przed terminem ich obowiązywania. Centrale banków zostały również zobowiązane do informowania o wprowadzanych zmianach banków bezpośrednio udzielających kredytów preferencyjnych z dopłatami do oprocentowania ze środków ARiMR.

W celu usprawnienia nadzoru nad prawidłowym wykorzystaniem i rozliczaniem środków ARiMR przekazywanych bankom na dopłaty do kredytów inwestycyjnych na rzecz rolnictwa, w tym zapewnienia Ośrodkom Doradztwa Rolniczego oraz Regionalnym Centrom Doradztwa, Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich informacji o udzielonych kredytach, Agencja została zobowiązana do przekazywania w ciągu 30 dni po upływie kwartału Ministrowi Rolnictwa i Rozwoju Wsi informacji o uruchomionej akcji kredytowej oraz wielkości przekazanych środków na dopłaty do oprocentowania kredytów z podziałem na linie kredytowe.

ARiMR wystąpiła do wszystkich banków współpracujących w zakresie preferencyjnych kredytów inwestycyjnych o podjęcie skutecznych działań mających na celu wyeliminowanie nieprawidłowości w realizacji umów zawartych z bankami

Wojewodowie poinformowali o własnych działaniach oraz o podjętych z ich inicjatywy działaniach dyrektorów Ośrodków Doradztwa Rolniczego mających na celu zapobieżenie odpłatnemu sporządzaniu planów przedsięwzięć inwestycyjnych przez pracowników Ośrodków Doradztwa Rolniczego przy jednoczesnym nieodpłatnym ich opiniowaniu przez pracowników tego samego Ośrodka. Większość wojewodów zobowiązała dyrektorów Ośrodków Doradztwa Rolniczego do uregulowania procedury przyjmowania wniosków o sporządzenie planów przedsięwzięć inwestycyjnych realizowanych na rzecz rolnictwa z udziałem środków publicznych ARiMR, określenia kryteriów ocen przy wydawaniu opinii o planach przedsięwzięć, zapewnienia nadzoru nad przestrzeganiem przez pracowników Ośrodków Doradztwa Rolniczego zasad konkurencji przy odpłatnym sporządzaniu planów przedsięwzięć, a także do dokonania analizy dotychczasowego trybu opracowywania planów w celu wyeliminowania możliwości powstania zjawisk sprzyjających korupcji.

4.2. Postępowanie kontrolne i działania podjęte po zakończeniu kontroli

W toku kontroli w 5 jednostkach - działając na podstawie art. 52 ust. 1 ustawy o NIK - zorganizowano narady z ich pracownikami dla omówienia bieżących spraw związanych z przeprowadzaną kontrolą. W 12 jednostkach zorganizowano narady pokontrolne.

Wszystkie protokoły kontroli zostały podpisane bez zastrzeżeń przez kierowników skontrolowanych jednostek.

W trakcie kontroli, w trybie art. 29 pkt 2 lit. f ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli, zasięgnięto informacji w 68 jednostkach niekontrolowanych, a m. in. w:

- Krajowym Związku Spółdzielni Mleczarskich Związku Rewizyjnym, Związku Rewizyjnym Spółdzielni Ogrodniczo-Pszczelarskich, Krajowym Związku Rewizyjnym Rolniczych Spółdzielni Produkcyjnych, Krajowym Związku Rewizyjnym Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” - w sprawie efektywności wykorzystania środków publicznych kierowanych przez państwo do jednostek spółdzielczych wymienionych branż,
- Głównym Inspektoracie Weterynarii oraz Głównym Inspektoracie Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych – w sprawie działań tych Inspekcji na rzecz poprawy jakości handlowej wyrobów produkowanych przez jednostki wymienionych branż spółdzielczych,
- Ministerstwie Gospodarki i Pracy – w sprawie finansowania ze środków publicznych działań podejmowanych na rzecz dostępu do rynków zagranicznych dla wyrobów produkowanych przez jednostki spółdzielcze ww. branż spółdzielczych.

Wyniki kontroli przedstawiono w 96 wystąpieniach pokontrolnych skierowanych do kierowników skontrolowanych jednostek, w tym jednym – do rady nadzorczej spółdzielni. Dodatkowo wystąpienia skierowały Delegatury NIK w Kielcach, Lublinie, Opolu i Wrocławiu do Prezesa ARiMR po kontrolach: Spółdzielczej Mleczarni SPOMLEK w Radzynie Podlaskim, OSM w Głubczycach, RSP w Ocicach (ponadto do urzędu gminy) oraz RSP w Wilamowej i RSP w Wydrowicach (po kontroli dwóch ostatnich wystąpienie pokontrolne skierowano także do OR ARiMR), do banku kredytującego po kontroli OSM „Radostowa” w Kielcach. W wystąpieniach tych zwrócono się o podjęcie działań zmierzających do skorygowania rozliczenia dopłat do preferencyjnych kredytów inwestycyjnych i obrotowych wykorzystanych niezgodnie z warunkami zawartych umów kredytowych i wyegzekwowanie na rzecz ARiMR nienależnie pobranych dopłat. Ponadto Delegatura NIK w Opolu skierowała wystąpienia do 2 Urzędów Skarbowych po kontrolach w RSP Wilamowej i RSP w Wydrowicach, w których zwrócono się o dokonanie rozliczenia bonów paliwowych, stanowiących formę dopłat do zakupu oleju napędowego do ciągników rolniczych w aspekcie przestrzegania przepisów podatkowych. Wystąpienia skierowane do jednostek skontrolowanych zawierały łącznie 79 wniosków pokontrolnych, z których - według stanu na dzień 31 maja 2005 r. – zrealizowano ok. 63% wniosków, pozostałe wnioski pozostają w trakcie realizacji.

W wystąpieniach pokontrolnych wnioskowano m. in.:

I. Do Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi o:

1. Rozważenie wznowienia realizacji „Resortowego programu wspierania organizowania i działania grup producentów rolnych”.
2. Spowodowanie określenia w regulaminie organizacyjnym Departamentu Rozwoju Obszarów Wiejskich szczegółowych zadań w zakresie nadzoru nad działalnością Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.
3. Zobowiązanie departamentu właściwego w sprawach organizacji rynków rolnych do prowadzenia analiz efektywności wsparcia rozwoju rolnictwa przy pomocy preferencyjnych kredytów inwestycyjnych z dopłatami Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

II. Do Prezesa Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa o:

1. Uwzględnienie w systemie monitorowania dopłat do kredytów preferencyjnych układu podmiotowo-branżowego.
2. Zrealizowanie zaplanowanych na lata 2004-2005 kontroli podmiotów, które skupowały mleko w klasie ekstra.
3. Zwiększenie nadzoru i kontroli w zakresie realizacji umów kredytowych zawartych przez banki z jednostkami spółdzielczymi, a także w zakresie wywiązywania się banków kredytujących z postanowień określonych w umowach zawartych z Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa z centralami współpracujących banków.
4. Wyegzekwowanie zwrotów dopłat do preferencyjnych kredytów inwestycyjnych udzielonych przez banki jednostkom spółdzielczym w przypadkach wykorzystania kredytów niezgodnie z zawartymi umowami.
5. Przeprowadzenie kontroli prawidłowości realizacji umów zawartych ze spółdzielniami w ramach Programu SAPARD, w których występowały dwie formy prawne beneficjenta, dokonanie korekt wysokości przekazanych środków pomocowych oraz skorygowanie nieprawidłowych zapisów w tych umowach.

III. Do Prezesa Agencji Rynku Rolnego o:

1. Terminowe dokonywanie przelewów jednostkom spółdzielczym należnych im środków finansowych.
2. Rozważenie prowadzenia ewidencji kontroli zrealizowanych przez poszczególne komórki i jednostki organizacyjne Agencji zarówno w układzie przedmiotowym jak i podmiotowym z wyodrębnieniem spółdzielni.
3. Podjęcie działań na rzecz efektywniejszego wykorzystania środków publicznych Funduszu Promocji Mleczarstwa na zadania określone ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o organizacji rynku mleka i przetworów mleczarskich (Dz.U. Nr 93, poz. 897).

IV. Do Prezesów Zarządów Banków: Banku Polska Kasa Opieki S.A. i Banku Polskiej Spółdzielczości S.A o:

1. Wyeliminowanie przypadków nieprawidłowego wykorzystywania kredytów inwestycyjnych z dopłatami do oprocentowania ze środków Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.
2. Pełniejsze wykorzystywanie środków publicznych otrzymywanych z ARiMR na dopłaty do oprocentowania kredytów udzielanych jednostkom spółdzielczym.
3. Zapewnienie skutecznych form weryfikacji składanych przez Bank Pekao S.A. zapotrzebowań na dopłaty ze środków ARiMR do oprocentowania kredytów oraz terminowości składania zapotrzebowań i sprawozdań z rozliczenia tych dopłat.
4. Realizację postanowień umowy zawartej z ARiMR z dnia 6 maja 2002 r. (nr 35/ZWR-IK/01) zobowiązujących Bank PS S.A. do działań kontrolnych i monitoringowych w zakresie prawidłowości wykorzystywania kredytów z dopłatami Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

V. Do Dyrektorów Oddziałów Banków kredytujących: Banku Gospodarki Żywnościowej S.A. i Banku Polskiej Spółdzielczości S.A o:

1. Dokonanie rozliczenia i zwrotu dla Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa nienależnych dopłat do oprocentowania kredytów udzielonych dwóm jednostkom spółdzielczym.
2. Przeprowadzanie inspekcji i monitoringu kredytów w sposób określony w umowie zawartej pomiędzy Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa a Centralą BGŻ S.A.
3. Respektowanie postanowień umów zawartych przez BGŻ SA a ARiMR w zakresie:
  - wysokości pobieranych prowizji przygotowawczych od kredytów preferencyjnych,
  - terminowego powiadamiania właściwego ODR o udzieleniu i przeznaczeniu kredytu inwestycyjnego przez jednostki spółdzielcze,
  - przyjmowanie do rozliczenia kredytu dokumentów stosownie do postanowień umowy,
  - zamieszczanie na deklaracjach podatkowych, zgodnie z postanowieniami umowy zawartej z ARiMR, pieczęci Oddziału Banku z adnotacjami o wielkości udzielonych kredytów obrotowych.
4. Przeprowadzanie i dokumentowanie miesięcznych kontroli stanów magazynowych u kredytobiorców korzystających z kredytów preferencyjnych na skup i przechowywanie sezonowych nadwyżek płodów rolnych oraz artykułów rolno-spożywczych, zgodnie z wymogami określonymi w umowach.
5. Przeprowadzanie u kredytobiorców, zgodnie z umowami kredytowymi, przynajmniej raz w roku w całym okresie kredytowania, bezpośrednich inspekcji

w zakresie sposobu wykorzystania udzielonych kredytów inwestycyjnych z dopłatami do ich oprocentowania ze środków ARiMR.

VI. Do Prezesów Zarządów skontrolowanych jednostek spółdzielczych, m.in. o:

1. Dokonanie zwrotu nienależnie pobranych dopłat z ARiMR do oprocentowania kredytu inwestycyjnego wraz z odsetkami ustawowymi.
2. Wyeliminowanie przypadków wydatkowania środków z kredytów inwestycyjnych z dopłatami do oprocentowania z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa niezgodnie z przedmiotem umów kredytowych.
3. Zapewnienie spłaty rat kredytów preferencyjnych wraz odsetkami w terminach określonych w umowach kredytowych.
4. Wyeliminowanie przypadków kwalifikowania do refundacji ze środków pomocowych kosztów niespełniających kryteriów dofinansowania.
5. Zaprzestanie zlecania opracowywania planów przedsięwzięć dofinansowanych ze środków publicznych pracownikom organu opiniującego te plany.
6. Realne planowanie oraz staranne przygotowywanie dokumentacji inwestycji realizowanych przy udziale środków publicznych.
7. Zweryfikowanie wartości początkowej środków trwałych uzyskanych w wyniku zakończonego przedsięwzięcia inwestycyjnego współfinansowanego przy pomocy kredytu preferencyjnego.
8. Ewidencjonowanie kosztów inwestycji i ustalanie wartości początkowej uzyskanych środków trwałych w sposób zgodny ze stanem faktycznym.

Zastrzeżenia w trybie art. 61 ust. 1 ustawy o NIK do ocen, uwag i wniosków zawartych w wystąpieniach pokontrolnych zgłosili kierownicy 4 skontrolowanych jednostek:

- Prezes Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa – do wystąpienia skierowanego przez NIK Departament Środowiska, Rolnictwa i Zagospodarowania Przestrzennego po kontroli tej Agencji,
- Dyrektor Banku Gospodarki Żywnościowej S.A. Oddziału Regionalnego w Poznaniu do wystąpienia skierowanego przez NIK Delegaturę w Poznaniu,
- Dyrektor Banku Gospodarki Żywnościowej S.A. Oddziału Regionalnego w Kielcach do wystąpienia skierowanego przez NIK Delegaturę w Kielcach po kontroli Spółdzielni Mleczarskiej „Radostowa” w Kielcach,
- Spółdzielnia Mleczarnia SPOMLEK w Radzynie Podlaskim – do wystąpienia do wystąpienia pokontrolnego skierowanego przez NIK Delegaturę w Lublinie.

Po rozpatrzeniu wniesionych zastrzeżeń w trybie przewidzianym ustawą o NIK:

- oddalono w całości zastrzeżenia wniesione przez Prezesa Zarządu Spółdzielczej Mleczarni SPOMLEK w Radzynie Podlaskim,

- uwzględniono częściowo zastrzeżenia wniesione przez Dyrektora Banku Gospodarki Żywnościowej S.A. Oddziału Regionalnego w Kielcach,
- odmówiono przyjęcia zastrzeżeń wniesionych przez Prezesa Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa oraz Dyrektora Banku Gospodarki Żywnościowej S.A. OR w Poznaniu z powodu zgłoszenia zastrzeżeń po upływie terminu.

Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi w piśmie z dnia 15 lutego 2005 r. dotyczącym realizacji wniosków pokontrolnych poinformował m. in., że:

- w dniu 30 grudnia 2004 r. wprowadzono regulamin organizacyjny Departamentu Rozwoju Obszarów Wiejskich Ministerstwa, w którym określono szczegółowe zadania tego Departamentu w zakresie nadzoru nad działalnością Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa,
- w Ministerstwie przygotowywany jest cykl spotkań z producentami różnych branż.

Prezes Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w piśmie z dnia 14 lutego 2005 r. poinformował m. in., że:

- w celu realizacji wniosku nr 4 Prezes ARiMR podjął decyzję wstrzymania stosowania przez Agencję dopłat do oprocentowania kredytu inwestycyjnego realizowanego przez Spółdzielczą Mleczarnię SPOMLEK w Radzynie Podlaskim oraz przeprowadzenia przez Agencję kontroli w Banku Pekao S.A. I Oddziale w Radzynie Podlaskim w zakresie przestrzegania warunków umowy zawartej pomiędzy ARiMR a Centralą Banku Polska Kasa Opieki S.A. w Warszawie,
- w I kwartale 2005 r. zaplanowano przeprowadzenie kontroli 2 podmiotów, które prowadziły skup mleka w kasie ekstra,
- w dniu 29 grudnia 2004 r. w ARiMR odbyło się spotkanie z przedstawicielami banków współpracujących i z udziałem Podsekretarza Stanu w MRiRW w czasie którego omówiono nieprawidłowości stwierdzone w trakcie kontroli oraz poinformowano o przygotowanej zmianie w zasadach udzielania kredytów zobowiązujących banki do ustalania terminów spłaty kredytów. Natomiast podczas odbytego w Agencji w dniu 2 lutego 2005 r. spotkania z przedstawicielami banków przedstawiono zakres szkoleń, które poświęcone będą w szczególności prawidłowemu rozpatrywaniu wniosków kredytowych oraz monitorowaniu realizacji umów kredytowych,
- polecono Oddziałom Regionalnym ARiMR sprawdzenie prawidłowości zawarcia z jednostkami spółdzielczymi umów o udzielenie pomocy w ramach Programu SAPARD oraz w uzasadnionych przypadkach zawarcie do tych umów odpowiednich aneksów.

Prezes Agencji Rynku Rolnego w odpowiedzi z dnia 31 stycznia 2005 r. poinformował m. in., że:

- Agencja podejmuje działania, aby terminowo dokonywać przelewów środków finansowych należnych beneficjentom, w tym również jednostkom spółdzielczym,

- w dniu 14 grudnia 2004 r. przyjęty został przez Komisję Porozumiewawczą ds. Mleka i Przetworów Mlecznych plan finansowy wymienionego Funduszu na 2005 r., w którym przewidziano do rozdysponowania kwotę 13.241 tys. zł.

Prezes Zarządu Banku Polska Kasa Opieki S.A. w piśmie z dnia 8 lutego 2005 r. poinformował o podjętych w Banku działaniach mających m.in. na celu:

- wyeliminowanie przypadków nieprawidłowego wykorzystywania kredytów inwestycyjnych z dopłatami do oprocentowania ze środków Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa,
- pełniejsze wykorzystywanie środków publicznych otrzymywanych z ARiMR na dopłaty do oprocentowania kredytów udzielanych jednostkom spółdzielczym.

Prezes Zarządu Banku Polskiej Spółdzielczości S.A. w odpowiedzi z dnia 18 stycznia 2005 r. poinformował m.in., że w Banku podjęto działania zmierzające do wyeliminowania stwierdzonych uchybień, a w szczególności dotyczących monitorowania akcji kredytowej, w tym wykorzystywania przez nadzorowane banki kredytujące limitu dopłat ze środków ARiMR do oprocentowania kredytów preferencyjnych udzielanych m.in. jednostkom spółdzielczym.

Ponadto w odpowiedziach udzielonych przez **kierownictwa jednostek spółdzielczych** na wystąpienia pokontrolne skierowane przez Delegatury NIK poinformowano m.in., że:

- zweryfikowano rozliczenia inwestycji współfinansowanej ze środków kredytu preferencyjnego i skorygowano ewidencyjną wartość początkową linii technologicznej oraz koszty amortyzacji,
- wprowadzono zasadę dokonywania końcowej zapłaty faktur za roboty inwestycyjne przed dokonaniem końcowego odbioru technicznego realizowanej inwestycji,
- wyznaczono osoby odpowiedzialne za sprawy techniczne i rozliczenia finansowe zadań inwestycyjnych realizowanych z kredytów preferencyjnych,
- wprowadzono do instrukcji obiegu i kontroli dokumentów spółdzielni sposób wykorzystania otrzymywanych środków publicznych oraz dostosowano zakresy czynności pracowników spółdzielni do wymogów wynikających z procedur zarządzania jakością produkcji i gospodarką surowcem,
- dokonano korekty rozliczeń ze 177 dostawcami mleka z tytułu dopłat do skupu mleka w klasie ekstra.

5. ZAŁĄCZNIKI

5.1. Szczegółowa charakterystyka stanu prawnego

5.1.1. Podstawy prawne działania spółdzielni

Podstawowe regulacje prawne dotyczące działania spółdzielni określa ustawa z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze¹⁷. Zgodnie z uregulowaniami tej ustawy spółdzielnia jest dobrowolnym zrzeszeniem nieograniczonej liczby osób, o zmiennym składzie osobowym i zmiennym funduszu udziałowym, która w interesie swoich członków prowadzi wspólną działalność gospodarczą. Spółdzielnia prowadzi działalność na podstawie omawianej ustawy, innych ustaw oraz zarejestrowanego statutu. Majątek spółdzielni jest prywatną własnością jej członków.

Spółdzielnia podlega obowiązkowi wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego, z chwilą wpisania jej do Rejestru nabywa osobowość prawną.

W myśl art. 35 § 1 ustawy organami spółdzielni są: walne zgromadzenie, rada nadzorcza i zarząd, natomiast w spółdzielniach, w których walne zgromadzenie jest zastąpione przez zebranie przedstawicieli - zebrania grup członkowskich. Zasady podziału członków na grupy i zasady działania tych zebrań określa statut.

Spółdzielnia prowadzi działalność gospodarczą na zasadach rachunku ekonomicznego przy zapewnieniu korzyści członkom spółdzielni. Za swoje zobowiązania spółdzielnia odpowiada całym majątkiem. Spółdzielnia prowadzi rachunkowość na zasadach określonych odrębnymi przepisami. Roczne sprawozdania finansowe spółdzielni podlegają badaniu pod względem rzetelności i prawidłowości. Uchwałę w tym zakresie podejmuje rada nadzorcza. Każda spółdzielnia obowiązana jest przynajmniej raz na trzy lata, a w okresie likwidacji corocznie, poddać się lustracyjnemu badaniu legalności, gospodarności i rzetelności całości jej działania. Lustrację przeprowadzają właściwe związki rewizyjne w spółdzielniach w nich zrzeszonych. Spółdzielnie nie zrzeszone zlecają odpłatne przeprowadzenie lustracji wybranemu związkowi rewizyjnemu lub Krajowej Radzie Spółdzielczości.

Przedmiotem działalności rolniczej spółdzielni produkcyjnej jest prowadzenie wspólnego gospodarstwa rolnego oraz działalności na rzecz indywidualnych gospodarstw rolnych członków. Spółdzielnia może również prowadzić inną działalność gospodarczą.

W myśl art. 139 § 1 i 2 ustawy członkami rolniczej spółdzielni produkcyjnej mogą być rolnicy będący: właścicielami lub posiadaczami samoistnymi gruntów rolnych, dzierżawcami, użytkownikami lub innymi posiadaczami zależnymi gruntów rolnych, a także inne osoby mające kwalifikacje przydatne do pracy w spółdzielni.

---

¹⁷j.t.Dz.U z 1995 r. Nr 54, poz. 288 ze zm.

Sejmowa Komisja Rolnictwa i Rozwoju Wsi prowadzi aktualnie prace nad projektem nowej ustawy „Prawo spółdzielcze”.

5.1.2. Zasady i tryb udzielania pomocy ze środków publicznych przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, zwana dalej „Agencją” lub „ARiMR” jest państwową osobą prawną powołaną na mocy ustawy z dnia 29 grudnia 1993 r. o utworzeniu Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa¹⁸, zwanej dalej „ustawą o ARiMR”. Nadzór nad Agencją sprawuje minister właściwy do spraw rozwoju wsi, a w zakresie gospodarki finansowej i gospodarowania środkami pochodzącymi z funduszu UE oraz innych źródeł zagranicznych – minister właściwy do spraw finansów publicznych. Ustawa z dnia z dnia 26 listopada 1998 r. o finansach publicznych¹⁹ zalicza Agencję do sektora finansów publicznych.

Agencja, w myśl art. 4 ustawy o ARiMR, działa na podstawie przepisów tej ustawy oraz statutu nadanego w drodze rozporządzenia przez ministra właściwego do spraw rozwoju wsi²⁰. Do zadań Agencji należy wspieranie określonych ustawą o ARiMR działań w obszarze rolnictwa i na rzecz rolnictwa m.in. przez dopłatę w pierwszej kolejności do oprocentowania kredytów bankowych, a także finansowania lub udział w finansowaniu innych zadań wymienionych w tej ustawie. Dopłaty do oprocentowania oraz finansowanie lub udział w finansowaniu zadań określonych ustawą o ARiMR Agencja realizuje za pośrednictwem banków lub innych osób prawnych w oparciu o umowy zawierane przez Agencję z tymi podmiotami.

Zakres i kierunki działań Agencji w udzielaniu pomocy na realizację przedsięwzięć w rolnictwie określa rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 stycznia 1996 r. w sprawie szczegółowych kierunków działań Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa oraz sposobów ich realizacji²¹. W myśl tego rozporządzenia Agencja udziela pomocy finansowej na realizację inwestycji w rolnictwie, przetwórstwie rolno – spożywczym i usługach dla rolnictwa, mających na celu: poprawę efektywności produkcji, lepsze wykorzystanie zasobów pracy, tworzenie bazy surowcowej upraw przemysłowych, poprawę jakości produkcji żywnościowej, zwiększenie oferty towarowej i usługowej oraz jej lepsze dostosowanie do potrzeb rynku krajowego i rynków zagranicznych, ograniczenie uciążliwości dla środowiska.

Zgodnie z § 7 wymienionego rozporządzenia Agencja realizuje swoje zadania m.in. przez dopłaty do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych na warunkach określonych w rozporządzeniu. Agencja stosuje dopłaty do oprocentowania kredytów udzielonych przez banki, z którymi zawarła umowy, w ramach przyznaných im limitów.

Warunkiem udzielenia dopłat do oprocentowania kredytów jest w szczególności przedstawienie przez kredytobiorcę planu przedsięwzięcia pozytywnie zaopiniowanego przez właściwy dla miejsca realizacji przedsięwzięcia ośrodek doradztwa rolniczego.

¹⁸Dz. U. z 1994 r. Nr 1, poz. 2 ze zm.

¹⁹Dz. U. z 2003 r. Nr 15, poz. 148 ze zm.

²⁰Dz. U. z 2003 r. Nr 85, poz. 783

²¹Dz. U. z 1996 r. Nr 16, poz. 82 ze zm.

Ośrodki doradztwa rolniczego wydają opinie nieodpłatnie i sporządzają je na formularzach, których wzór określił Prezes Agencji.

Szczegółowe zasady udzielania kredytów inwestycyjnych z dopłatą ARiMR do oprocentowania oraz „Wykaz działalności w zakresie rolnictwa, przetwórstwa rolno-spożywczego, usług dla rolnictwa oraz działów specjalnych produkcji rolnej wspomaganych przez ARiMR w postaci dopłat do oprocentowania kredytów inwestycyjnych” zostały wprowadzone Zarządzeniem Nr 19/2001 Prezesa ARiMR z dnia 21 czerwca 2001 r. (niepublikowane).

Zgodnie z art. 3 ustawy o ARiMR, Agencja wspomaga realizację określonych tą ustawą zadań ze środków pochodzących z funduszy Unii Europejskiej oraz z innych źródeł zagranicznych, jeśli umowy międzynarodowe tak stanowią.

Szczegółowe zasady i tryb sprawowania nadzoru nad ARiMR w zakresie obsługi i gospodarowania środkami pochodzącymi z funduszy Unii Europejskiej oraz krajowymi środkami publicznymi przeznaczonymi na współfinansowanie zadań przewidzianych w Specjalnym Programie Akcesyjnym na Rzecz Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich – zwanym „programem SAPARD”, określa rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 kwietnia 2002 r. w sprawie sprawowania nadzoru nad Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w zakresie gospodarowania środkami pochodzącymi z funduszy Unii Europejskiej i krajowymi środkami publicznymi przeznaczonymi na współfinansowanie zadań Agencji²². Szczegółowy zakres i kierunki działań oraz sposób realizacji zadań ARiMR w ramach programu SAPARD, określa rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 maja 2002 r. w sprawie szczegółowego zakresu i kierunków działań oraz sposobów realizacji zadań Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w zakresie gospodarowania środkami pochodzącymi z funduszy Unii Europejskiej²³. Sposób podziału środków programu SAPARD, przewidzianych w Rocznej Umowie Finansowej, określony został rozporządzeniami Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi:

- z dnia 26 września 2002 r. w sprawie podziału środków Specjalnego Programu Akcesyjnego na rzecz Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich w ramach Rocznej Umowy Finansowej na 2001 rok²⁴,
- z dnia 9 grudnia 2003 r. w sprawie podziału środków Specjalnego Programu Akcesyjnego na rzecz Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich w ramach Rocznych Umów Finansowych na lata 2002 i 2003 rok²⁵.

Z dniem 1 stycznia 2002 r. weszła w życie ustawa z dnia 6 września 2001 r. o regulacji rynku mleka i przetworów mlecznych²⁶, która obowiązywała do dnia 30 kwietnia 2004 r. Regulowała ona m.in. sprawy dotyczące kwotowania krajowej

---

²²Dz. U. Nr 56, poz. 500.

²³Dz. U. Nr 102, poz. 928 ze zm.

²⁴Dz. U. Nr 165, poz. 1355 ze zm.

²⁵Dz. U. Nr 230, poz. 2305 ze zm.

²⁶Dz. U. Nr 129, poz. 1446.

produkcji mleka, zakupu i sprzedaży interwencyjnej niektórych artykułów mleczarskich oraz stosowania dopłat do przechowywania, przetwórstwa i konsumpcji przetworów. Na podstawie tej ustawy Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa udzielała m.in. dostawcom hurtowym dopłat do mleka klasy Ekstra sprzedanego podmiotom skupującym w wysokości określonej przez Radę Ministrów corocznie do dnia 30 listopada, w drodze rozporządzenia²⁷.

Z dniem uzyskania przez Rzeczpospolitą Polską członkostwa w Unii Europejskiej powyższa ustawa utraciła moc - w jej miejsce weszła w życie ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o organizacji rynku mleka i przetworów mlecznych²⁸. Ustawa ta określa zadania i właściwość jednostek organizacyjnych oraz organów w zakresie organizacji rynku mleka przetworów mlecznych określonej przepisami Unii Europejskiej wymienionymi w załączniku do ustawy, organizację i kompetencje Komisji Porozumiewawczej do Spraw Mleka i Przetworów Mlecznych oraz zasady działania Funduszu Promocji Mleczarstwa.

5.1.3. Zasady i tryb udzielania pomocy ze środków publicznych przez Agencję Rynku Rolnego

Do dnia uzyskania przez Rzeczpospolitą Polską członkostwa w Unii Europejskiej obowiązywała ustawa z dnia 7 czerwca 1990 r. o utworzeniu Agencji Rynku Rolnego²⁹. W myśl tej ustawy Agencja Rynku Rolnego była państwową jednostką organizacyjną, posiadającą osobowość prawną, podlegającą Prezesowi Rady Ministrów. Agencja działała na podstawie wymienionej ustawy oraz statutu nadanego rozporządzeniem Prezesa Rady Ministrów z dnia 21 listopada 1996 r.³⁰.

Zgodnie z wymienioną ustawą Agencja realizowała interwencyjną politykę rolną państwa w celu stabilizacji rynku produktów rolnych i żywnościowych oraz ochrony dochodów uzyskiwanych z rolnictwa m.in. poprzez udzielanie poręczeń spłaty kredytów bankowych, z wyjątkiem kredytów inwestycyjnych, przedsiębiorcom, realizującym zadania zlecone przez ARR. Natomiast w myśl art. 4d tej ustawy Agencja prowadzi działania związane z przygotowaniem do obsługi płatności w ramach Wspólnej Polityki Rolnej.

Z dniem uzyskania przez Rzeczpospolitą Polską członkostwa w Unii Europejskiej weszła w życie ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o Agencji Rynku Rolnego i organizacji niektórych rynków rolnych³¹. Na mocy tej ustawy utraciła moc ustawa z dnia 7 czerwca 1990 r. o utworzeniu Agencji Rynku Rolnego. Ustawa z 11 marca 2004 r. określa m.in. organizację i zadania ARR, zasady prowadzenia centralnego rejestru przedsiębiorców uczestniczących w mechanizmach administrowanych przez Agencję, w tym dotyczących Wspólnej Polityki Rolnej, w ramach których Agencja realizuje swoje zadania, a także organizację niektórych rynków. W myśl ustawy nadzór nad Agencją sprawuje minister

²⁷Dz. U. Nr 93, poz. 897

²⁸Dz. U. z 1997 r. Nr 142, poz. 951 ze zm.

²⁹Dz. U. z 1997 r. Nr 142, poz. 951 ze zm.

³⁰Dz. U. Nr 138, poz. 641 ze zm.

³¹Dz. U. Nr 42, poz. 386 ze zm.

właściwy do spraw rynków rolnych, a w zakresie gospodarki finansowej - minister właściwy do spraw finansów publicznych. Agencja działa na podstawie wymienionej ustawy oraz statutu nadanego w drodze rozporządzenia przez ministra właściwego do spraw rynków rolnych w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw finansów publicznych³².

5.1.4. Zasady gospodarowania bonami paliwowymi oraz zakupionym za nie paliwem

System bonów paliwowych został uregulowany przepisami art. 40a-40h ustawy z dnia 8 stycznia 1993 r. o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym³³.

Zgodnie z art. 40a ww. ustawy sprzedawca, który sprzedaje olej napędowy w zamian za bony paliwowe, uprawniony jest do zwiększenia podatku naliczonego VAT, o którym mowa w art. 19 ust. 1 i 2 ustawy, o kwotę odpowiadającą wartości nominalnej bonu paliwowego. Oznacza to zmniejszenie kwoty podatku VAT podlegającego wpłacie do urzędu skarbowego. W przypadku, gdy kwota podatku naliczonego jest w okresie rozliczeniowym wyższa od kwoty podatku należnego, podatnik ma prawo do obniżenia o tę różnicę podatku należnego za następne okresy lub w ściśle określonych przypadkach, prawo do zwrotu z urzędu skarbowego różnicy podatku, o której mowa. Obowiązująca regulacja nie przewiduje innego modelu „odzyskiwania” środków finansowych związanych ze sprzedażą oleju napędowego w zamian za bony paliwowe. Bony te muszą być niezwłocznie po dokonaniu sprzedaży oleju napędowego skasowane w sposób przewidziany w przepisach prawa, gdyż w innym przypadku mogłoby dojść do nadużyć w rozliczaniu podatku VAT.

Przesłanki, od których spełnienia uzależnione jest otrzymanie dopłaty do paliwa rolniczego w postaci bonów paliwowych, wynikają wprost z art. 40a ust. 1 oraz art. 40e ust. 3 ustawy z dnia 8 stycznia 1993 r. o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym, w świetle których tylko podatnicy podatku rolnego prowadzący działalność rolniczą, będący właścicielami co najmniej jednego ciągnika rolniczego, nieposiadający zaległości w podatku rolnym, mogą otrzymać bony paliwowe. Przy czym wszystkie ww. przesłanki muszą być spełnione łącznie. Brak którejkolwiek z powyższych przesłanek powoduje to, iż wnioskodawca nie może skorzystać z dopłaty do paliwa w postaci bonów paliwowych.

Zgodnie z art. 40f, w związku z art.40e ustawy z dnia 8 stycznia 1993 r. o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym, maksymalną wartość bonów paliwowych należnych podatnikowi za okres półroczny określa się jako iloczyn powierzchni użytków rolnych w gospodarstwie rolnym oraz kwoty podatku akcyzowego od oleju napędowego o zawartości siarki powyżej 0,05% do 0,2% włącznie. Do obliczenia wartości bonów paliwowych przyjmuje się powierzchnię użytków rolnych określoną w ewidencji gruntów rolnych według stanu na pierwszy

³²Dz. U. Nr 102, poz. 1080.

³³Dz. U. Nr 11, poz. 50, z późn. zm.

dzień półrocza, którego zaświadczenie dotyczy (zaświadczenie wydawane przez wójta, burmistrza lub prezydenta miasta), z wyłączeniem gruntów klasy VIRZ i VIPsZ, gruntów zajętych na prowadzenie innej działalności gospodarczej niż działalność rolnicza oraz użytków rolnych, na których zaprzestano produkcji rolnej w rozumieniu przepisów o podatku rolnym.

Zgodnie z art. 40d ww. ustawy banki spółdzielcze wydawały bony paliwowe za okresy półroczne w terminach do dnia 31 stycznia i 31 lipca danego półrocza. Rozporządzeniem Ministra Finansów z dnia 10 lipca 2003 r. termin wydawania bonów paliwowych za drugie półrocze został przedłużony do dnia 30 listopada 2003 r. Przedłużanie terminu wydawania bonów paliwowych praktykowane było w każdym półroczu, na które były one wydawane. Procedura związana z wydawaniem bonów paliwowych obejmowała złożenie przez rolnika pisemnego wniosku o wydanie zaświadczenia uprawniającego do otrzymania bonów, rozpatrzenie przez uprawniony organ wniosku pod kątem spełnienia przez wnioskodawcę ustawowych przesłanek do otrzymania bonów paliwowych, wydanie stosownego zaświadczenia oraz odbiór bonów w banku spółdzielczym.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Finansów z dnia 23 lipca 2001 r. w sprawie określenia wzorów bonów paliwowych oraz ich wartości nominalnej, sposobu dystrybucji bonów paliwowych oraz zasad i trybu postępowania przy ich zatrzymaniu³⁴, banki spółdzielcze składały do ministra właściwego do spraw finansów publicznych zamówienia na bony paliwowe na II półrocze w terminie do dnia 15 kwietnia danego roku.

W ustawach budżetowych na rok 2002 i 2003 przewidziano dopłaty do paliwa rolniczego w wysokości 630 mln zł w każdym roku. Wartość bonów paliwowych w 2003 r., w wysokości 44,80 zł, została ustalona rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 11 lutego 2003 r. w sprawie określenia wartości bonów paliwowych przypadających na 1 ha użytków rolnych w 2003 r.³⁵ Wartość ta jest równa wartości bonów paliwowych przypadających na 1 ha użytków rolnych w 2002 r. W I półroczu 2004 r. realizowano bony paliwowe dla rolników w wysokości 22,40 zł/1 ha UR.

Z dniem 1 maja 2004 r. utraciła moc omawiana wyżej ustawa z dnia 8 stycznia 1993 r. o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym na podstawie ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług³⁶. Postanowieniami art. 164 tej ustawy przedłużono stosowanie przepisów art. 40a, 40h i 40i ustawy z dnia 8 stycznia 1993 r. dotyczących bonów paliwowych wydawanych przez banki spółdzielcze przed 1 maja 2004 r. – nie dłużej jednak niż do dnia 30 września 2004 r.

---

³⁴ Dz.U. Nr 82, poz. 892.

³⁵ Dz.U. Nr 23, poz. 191.

³⁶ Dz.U. Nr 54, poz. 535.

5.2. Szczegółowa analiza uwarunkowań ekonomicznych i organizacyjnych

5.2.1. Uwarunkowania ekonomiczne

Wydatki budżetowe ARiMR na 2002 r. określone zostały w załączniku nr 2 ustawy budżetowej na 2002 r. w łącznej kwocie 1.780.053 tys. zł, z tego:

- w części 33-Rozwój wsi, dział 010-Rolnictwo i łowiectwo, rozdział 01027-Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa na działalność statutową w kwocie 1.540.765 tys. zł,
- w części 32-Rolnictwo, dział 010-Rolnictwo i łowiectwo rozdział 01029-dopłaty do odsetek na cele gospodarki rolnej w wysokości 236.388 tys. zł i w dziale 050 - Rybołówstwo i rybactwo, rozdziale 05007 dopłaty do odsetek na cele gospodarki rybnej w kwocie 2.900 tys. zł.

Ponadto, kwota dotacji podmiotowej w wysokości 1.507.645 tys. zł została odrębnie wykazana w załączniku nr 9 („Wykaz jednostek, dla których zaplanowano dotacje podmiotowe w 2002 r.”).

W strukturze realizowanych wydatków działalności podstawowej największy udział mają wydatki przeznaczone na dopłaty do:

- oprocentowania inwestycyjnych kredytów bankowych,
- oprocentowania kredytów na cele rolnicze (skup i przechowywanie płodów rolnych),
- cen skupu mleka w klasie ekstra.

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa zgodnie z postanowieniami ustawy z dnia 6 września 2001 r. o regulacji rynku mleka i przetworów mlecznych³⁷, w okresie od dnia 1 lipca 2002 r. do 30 kwietnia 2004 r. udzielała dostawcom hurtowym dopłat do każdego litra mleka w klasie ekstra za pośrednictwem podmiotów skupujących, głównie spółdzielni mleczarskich, w wysokości:

- 7 groszy w okresie lipiec-grudzień 2002 r. (art. 42 ust. 6 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o regulacji rynku mleka i przetworów mlecznych³⁸),
- 4 groszy w okresie styczeń-kwiecień 2003 r. (rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 listopada 2002 r.³⁹),
- 7 groszy w okresie od maja 2003 r. (rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 marca 2003 r.⁴⁰).

Ponadto, ARiMR udziela pomocy finansowej ze środków publicznych, w tym pomocowych, m.in. jednostkom spółdzielczym w ramach Programów SAPARD oraz PHARE.

---

³⁷Dz. U. Nr 129, poz. 1446 ze zm.

³⁸Dz. U. Nr 129, poz. 1446 ze zm.

³⁹Dz. U. Nr 201, poz. 2696

⁴⁰Dz. U. Nr 58, poz. 509

Agencja Rynku Rolnego w kontrolowanym okresie wydatkowała na rzecz jednostek spółdzielczości środki publiczne w formie różnego rodzaju dopłat w ramach działań interwencyjnych na rynkach rolnych.

Wydatki budżetowe Agencji Rynku Rolnego w 2002 r. zostały określone w załączniku nr 2 ustawy budżetowej na 2002 r. w części 35-Rynki rolne, dział 500-Handel, rozdział 50002 - Agencja Rynku Rolnego w łącznej wysokości 295.960 tys. zł, w tym:

- na wydatki bieżące (dotacja podmiotowa) w kwocie 286.820 tys. zł, Kwota dotacji podmiotowej w wysokości 286.820 tys. zł została ponadto odrębnie wykazana w załączniku nr 9 („Wykaz jednostek, dla których zaplanowano dotacje podmiotowe w 2002 r.”) do ustawy budżetowej na 2002 r.,
- na wydatki majątkowe (dotacja przedmiotowa) w wysokości 9.140 tys. zł.

Plan finansowy ARR na 2003 r. został określony w załączniku nr 14 do ustawy budżetowej na 2003 r.

Wydatki budżetowe ARR w 2003 r. zostały określone w załączniku nr 2 ustawy budżetowej na 2003 r. w części 35-Rynki rolne, dział 500-Handel, rozdział 50002-Agencja Rynku Rolnego w łącznej wysokości 752.845 tys. zł, w tym na wydatki bieżące (dotacja podmiotowa) w kwocie 740.000 tys. zł i na wydatki majątkowe (dotacja przedmiotowa) w wysokości 12.845 tys. zł. Ponadto odrębnie wykazane zostały w ustawie budżetowej na 2003 r.: kwota dotacji w łącznej w wysokości 752.845 tys. zł w załączniku nr 14 („Plany finansowe agencji na 2003 r.”) i dotacja podmiotowa w kwocie 740.000 tys. zł w załączniku nr 9 („Wykaz jednostek, dla których zaplanowano dotacje podmiotowe w 2003 r.”).

5.2.2. Uwarunkowania organizacyjne

W założeniach ogólnych i uzasadnieniu „Resortowego programu wspierania organizowania i działania grup producentów rolnych”, opracowanego w MRiRW, podano m.in., że w Polsce udział spółdzielczości w rynku wynosi zaledwie kilka procent.

W UE organizacje spółdzielcze (w tym grupy producentów rolnych) realizują ponad połowę obrotów środkami do produkcji i produktami rolniczymi. Rolnicy często są członkami trzech - czterech spółdzielni branżowych. Spółdzielnie te skupują do 80% surowców roślinnych i mleka. Zajmują się ubojem, przetwórstwem i sprzedają do 40% mięsa. Produkują 20% cukru, 40% pasz dla zwierząt. Spółdzielczość zajmuje się także dostawą materiałów pędnych, środków ochrony roślin, nawozów (ok. 90%), maszyn (ok. 70%) i większości pasz oraz materiału siewnego i sadzeniaków. Spółdzielnie rolnicze eksportują ponad połowę produktów rolno - spożywczych wytwarzanych we Wspólnocie. W szeregu krajów UE występują spółdzielnie o bardzo dużych obrotach, zatrudnieniu i liczbie członków. Są to głównie spółdzielnie przemysłu mleczarskiego i mięsnego oraz tzw. spółdzielnie wielobranżowe zaopatrzenia i zbytu.

Z informacji z 3 grudnia 2004 r. udzielonej NIK przez Krajowy Związek Spółdzielni Mleczarskich Związek Rewizyjny (dalej w skrócie KZSM) wynika m.in., że:

- w 2002 r. - 38, a w 2003 r. - 52 zakłady mleczarskie w Polsce, w tym 16 i 25 spółdzielczych, posiadało uprawnienia do eksportu swoich wyrobów do UE,
- w I półroczu 2004 r. 206 zakładów mleczarskich w Polsce, w tym 101 spółdzielczych, posiadało uprawnienia do handlu z krajami członkowskimi UE. Ponadto 15 zakładów, w tym 8 spółdzielczych, posiadało uprawnienia do segregacji mleka i jego przerobu. Uprawnienia do segregacji mleka posiadają wyłącznie zakłady w pełni dostosowane do warunków obowiązujących w UE.

Natomiast dla 144 zakładów przetwórczych mleka w Polsce, w tym 117 spółdzielczych, ustanowiono okresy przejściowe na realizację programów dostosowawczych do wymogów UE, z terminem zakończenia do końca 2006 r.

KZSM według stanu na dzień 1 stycznia 2002 r. zrzeszał 212 spółdzielni, w tym 195 spółdzielni mleczarskich, a na dzień 30 września 2004 liczba spółdzielni ogółem obniżyła się do 150, w tym spółdzielni mleczarskich do 138. (poza spółdzielniami mleczarskimi KZSM zrzesza spółdzielnie działające na rzecz mleczarstwa: remontowe, transportowe, handlowe). Z ww. informacji wynika, że latach 2002-2003 w 12 spółdzielniach ukończono postępowanie upadłościowe, w 5 spółdzielniach mleczarskich ogłoszono postępowanie upadłościowe, 7 spółdzielni mleczarskich postawiono w stan likwidacji.

KZSM uważa, że czynnikiem utrudniającym funkcjonowanie spółdzielni mleczarskich są m.in. często zmieniające się przepisy podatkowe. Jego zdaniem powinna nastąpić zmiana opodatkowania zysków osiąganych w spółdzielniach. Zyski przeznaczone na cele inwestycyjne powinny być zwalniane z opodatkowania. Ponadto funkcjonowanie i rozwój spółdzielni mleczarskich są utrudnione wskutek rozdrobnienia produkcji i przetwórstwa mleka. Mimo uzyskania w ostatnich latach pewnych postępów w zakresie koncentracji produkcji i przetwórstwa mleka w Polsce, w porównaniu z krajami europejskimi, obecna konkurencyjność polskiego przemysłu mleczarskiego wywoływana głównie niskimi cenami surowca i niskimi kosztami pracy, może zostać zniwelowana, po wyrównaniu się tych cen do poziomu stosowanego w krajach unijnych. Konkurować z firmami mleczarskimi w krajach unijnych mogą jedynie jednostki duże o dużym skupie i przerobie mleka. Kolejnym utrudnieniem w rozwoju spółdzielni mleczarskich jest praktycznie brak wystarczającej promocji i reklamy wyrobów mleczarskich. Są to dość duże koszty, na które nie stać większości polskich spółdzielni mleczarskich.

Krajowy Związek Rewizyjny Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” (KZRS „SCh”) w przekazanej dla NIK informacji z 20 grudnia 2004 r. m.in. podkreślił, że formalne możliwości skorzystania przez wiejskie/gminne spółdzielnie „SCh” z form pomocy, jakie istniały w latach 2002-2003 i w I półroczu 2004 r. były niewielkie. Z pomocy ze środków publicznych nie korzystają praktycznie spółdzielnie będące w likwidacji oraz w trudnej sytuacji finansowej z uwagi na niespełnienie kryteriów formalnych dla udzielania takiej

pomocy, jak np. z powodu braku zdolności kredytowej. Niedostępne były praktycznie dla większości wiejskich spółdzielni „SCh” możliwości skorzystania z programu SAPARD. Spółdzielnie te generalnie potrzebowały środków na modernizację piekarni i ciastkarni (ta działalność przetwórcza jest najczęściej prowadzona w gminnych spółdzielniach „SCh”) oraz modernizację placówek handlowych. Program SAPARD nie przewidywał środków na te rodzaje działalności, preferując przetwórstwo mleka, ryb i mięsa (ta ostatnia branża występuje wprawdzie w spółdzielniach „SCh”, ale zakładów przetwórstwa mięsa jest już niewiele, a wymagania finansowe, jakie się z tym wiążą przekraczały na ogół możliwości spółdzielni).

Niewielka również liczba spółdzielni „SCh” korzystała z kredytów preferencyjnych związanych ze skupem zbóż (ARR) i z kredytów inwestycyjnych (ARiMR). Zdaniem KZRS „SCh” w operacjach tych pośredniczyły banki komercyjne, w tym Spółdzielczy Bank Rozwoju „SCh” w Warszawie, przejęty z końcem 2003 r. przez Bank BPH-PBK.

KZRS „SCh” jest związkiem o zasięgu ogólnokrajowym, zrzeszającym: gminne (rejonowe, miejskie itp.) spółdzielnie „Samopomoc Chłopska”, spółdzielnie osób fizycznych o różnych nazwach, spółdzielnie osób prawnych, których członkami są głównie GS-y; powstały one na bazie majątku zlikwidowanych wojewódzkich związków spółdzielni, spółdzielnie pracy, których członkami są pracownicy tych spółdzielni; powstały one na bazie majątku zlikwidowanych byłych wojewódzkich związków spółdzielni, inne spółdzielnie.

Członkami KZRS „SCh” na dzień 1 stycznia 2002 r. było 1.305 spółdzielni „SCh”, których liczba na dzień 30 czerwca 2004 r. zmalała do 1.252 spółdzielni. KZRS zrzesza ok. 1.850 spółdzielni, ok. 70% spółdzielni wywodzących się z pionu „SCh”.

Oprócz KZRS „SCh” działa 7 regionalnych związków rewizyjnych, jako samodzielne podmioty prawne. Są to: Związek Rewizyjny Spółdzielni „SCh” w Gdańsku, Związek Rewizyjny Spółdzielni „SCh” w Kaliszu, Małopolski Związek Rewizyjny w Krakowie, Związek Rewizyjny Spółdzielni w Lesznie, Związek Rewizyjny Spółdzielni Beskidów i Podhala w Nowym Sączu, Wielkopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni „SCh” w Poznaniu, Regionalny Związek Rewizyjny Spółdzielni „SCh” we Wrocławiu. Wymienione Związki zrzeszają ok. 350 spółdzielni.

Szacuje się, że poza strukturami związkowymi jest ok. 150-200 spółdzielni. Większość z nich, pomimo braku formalnego członkostwa w Związku korzysta z jego działalności instruktażowo-doradczej, szkoleniowej i lustracyjnej na mocy oddzielnych umów cywilno-prawnych.

Aktualnie 117 spółdzielni zostało postawionych w stan likwidacji bądź upadłości, a ponadto 61 spółdzielni zostało wykreślonych rejestrów sądowych w wyniku zakończonych procesów likwidacyjnych.

Krajowy Związek Rewizyjny Rolniczych Spółdzielni Produkcyjnych (KZRSP) w nadesłanej do NIK informacji z 19 listopada 2004 r. m.in. zauważa, że w Polsce rolnicze spółdzielnie produkcyjne nie są właściwie doceniane, a ponadto podejmowane

są systematyczne próby ograniczenia warunków funkcjonowania podmiotów spółdzielczych. Ta niepewność prawno-organizacyjna wywołuje zniechęcenie w wielu środowiskach spółdzielczych i obawy o stabilność tej formy gospodarowania. Związek uważa, że Państwo powinno przyjąć jasną, wieloletnią strategię w zakresie równego z innymi podmiotami gospodarczymi traktowania spółdzielczości i wspierania jej rozwoju. Rolnicza spółdzielnia produkcyjna jest traktowana jako czysto komercyjne przedsiębiorstwo i poprzez podwójne opodatkowanie dochodów: raz spółdzielni jako osoby prawnej, drugi raz członków spółdzielni jako osób fizycznych, zniechęca się producentów rolnych do tworzenia nowych spółdzielni i ich struktur gospodarczych. Problem ten powinien być rozwiązany w drodze zmian odpowiednich przepisów podatkowych.

Zasady korzystania z Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz Rozwój Obszarów Wiejskich 2004-2006” (SPO) oraz Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) powinny w większym stopniu uwzględnić specyfikę większych obszarowo gospodarstw rolnych, w tym również spółdzielczych i traktować te gospodarstwa na równi z gospodarstwami indywidualnymi w zakresie dostępu do środków pomocowych.

Bezpośrednio w Krajowym Związku Rewizyjnym RSP zrzeszonych jest 154 rolniczych spółdzielni produkcyjnych oraz 10 regionalnych związków rewizyjnych, które z kolei zrzeszają 370 RSP. Z tej liczby 12 rolniczych spółdzielni produkcyjnych znajduje się w stanie likwidacji oraz 1 w upadłości. KZRRSP oraz wymienione związki regionalne zrzeszają ogółem ok. 460 RSP, tj. ok. 40% istniejących rolniczych spółdzielni produkcyjnych w kraju.

Związek Rewizyjny Spółdzielni Ogrodniczo-Pszczelarskich (ZRSO-P) w informacji z 24 listopada 2004 r., przedstawiając sytuację spółdzielni ogrodniczo pszczelarskich zwrócił m.in. uwagę na brak jakichkolwiek ulg podatkowych dla spółdzielni przy ogromnych obciążeniach podatkowych, a w szczególności od nieruchomości, brak dobrego prawa spółdzielczego, brak dopłat unijnych do owoców miękkich (truskawka, wiśnia, porzeczka, malina), brak regulacji rynku rolnego w zakresie importu owoców (np. w 2004 r. truskawki i miodu z Chin), nieuznawanie spółdzielni jako grup producentów, mimo że spełniają one wszystkie wymagania do realizacji zadań grup producentów, posiadają odpowiednią, niewykorzystaną bazę techniczną, jak np. przechowalnie, chłodnie, magazyny itp.

Według stanu na dzień 1 stycznia 2002 r. zarejestrowanych było w Związku 26 spółdzielni ogrodniczo-pszczelarskich, których liczba na dzień 30 czerwca 2004 r. zmniejszyła się do 17. Zmniejszenie się stanu liczbowego spółdzielni spowodowane było wykluczeniem spółdzielni przez władze statutowe Związku, a także likwidacją spółdzielni.

5.3. Wykaz podstawowych aktów prawnych dotyczących kontrolowanej działalności

1. Ustawa z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze (Dz.U. z 2003 r. Nr 188, poz. 1848 ze zm.).
2. Ustawa z dnia 7 czerwca 1990 r. o utworzeniu Agencji Rynku Rolnego (Dz.U. z 1997 r. Nr 142, poz. 951 ze zm.).
3. Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 21 listopada 1996 r. w sprawie nadania statutu Agencji Rynku Rolnego (Dz.U. Nr 138, poz. 641 ze zm.).
4. Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o Agencji Rynku Rolnego i organizacji niektórych rynków rolnych (Dz.U. Nr 42, poz.386).
5. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie nadania statutu Agencji Rynku Rolnego (Dz.U. Nr 102, poz. 1080).
6. Ustawa z dnia 29 grudnia 1993 r. o utworzeniu Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 1994 r. Nr 1, poz. 2 ze zm.).
7. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 stycznia 1996 r. w sprawie szczegółowych kierunków działań Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa oraz sposobów ich realizacji (Dz.U. Nr 16, poz. 82 ze zm.).
8. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 kwietnia 2002 r. w sprawie sprawowania nadzoru nad Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w zakresie gospodarowania środkami pochodzącymi z funduszy Unii Europejskiej i krajowymi środkami publicznymi przeznaczonymi na współfinansowanie zadań Agencji (Dz. U. Nr 56, poz. 500).
9. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 maja 2002 r. w sprawie szczegółowego zakresu i kierunków działań oraz sposobów realizacji zadań Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w zakresie gospodarowania środkami pochodzącymi z funduszy Unii Europejskiej (Dz.U. Nr 102, poz. 928 ze zm.).
10. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 26 września 2002 r. w sprawie podziału środków Specjalnego Programu Akcesyjnego na rzecz Rozwoju rolnictwa i Obszarów Wiejskich w ramach Rocznej Umowy Finansowej na 2001 rok (Dz.U. Nr 165, poz. 1356 ze zm.).
11. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 9 grudnia 2003 r. w sprawie podziału środków Specjalnego Programu Akcesyjnego na rzecz Rozwoju rolnictwa i Obszarów Wiejskich w ramach Rocznej Umowy Finansowej na lata 2002 i 2003 (Dz.U. Nr 230, poz. 2305, ze zm.).
12. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 31 października 2003 r. w sprawie nadania statutu Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz.U. Nr 198, poz. 1927.).

13. Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 9 maja 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz.U. Nr 85, poz. 783).
14. Ustawa z dnia 8 stycznia 1993 r. o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym (Dz.U. nr 11, poz. 50, ze zm.). *Ustawa ta utraciła moc z dniem 1 maja 2004 r. na podstawie ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz.U. Nr 54, poz. 535).*
15. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 lutego 2003 r. w sprawie określenia wartości bonów paliwowych przypadających na 1 ha użytków rolnych w 2003 r. (Dz.U. Nr 23, poz. 191).
16. Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 23 lipca 2001 r. w sprawie określenia wzorów bonów paliwowych oraz ich wartości nominalnej, sposobu dystrybucji bonów paliwowych oraz zasad i trybu postępowania przy ich zatrzymaniu (Dz.U. Nr 82, poz. 892).
17. Ustawa z dnia 5 stycznia 1995 r. o dopłatach do oprocentowania niektórych kredytów bankowych (Dz.U. Nr 13, poz. 60 ze zm.).
18. Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (Dz.U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665 ze zm.).
19. Ustawa z dnia z dnia 26 listopada 1998 r. o finansach publicznych (Dz.U z 2003 r. Nr 15, poz. 148 ze zm.).
20. Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o regulacji rynku mleka i przetworów mlecznych (Dz.U. Nr 129, poz. 1446 ze zm.).
21. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 listopada 2002 r. w sprawie wysokości dopłat do mleka Ekstra w 2003 r. (Dz. U. Nr 201, poz. 1696 ze zm.).
22. Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o organizacji rynku mleka i przetworów mlecznych (Dz.U. Nr 93, poz. 897).
23. Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz.U. Nr 54, poz. 535).

5.4. Wykaz skontrolowanych podmiotów

L.p.	Nazwa skontrolowanych podmiotów
1.	Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi
2.	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
3.	Agencja Rynku Rolnego
4.	Bank Polska Kasa Opieki S.A. w Warszawie
5.	Bank Polskiej Spółdzielczości S.A. w Warszawie
6.	Bank Gospodarki Żywnościowej S.A. Oddział Regionalny w Białymstoku

7.	Bank Gospodarki Żywnościowej S.A. Oddział Regionalny w Toruniu	
8.	Bank Gospodarki Żywnościowej S.A. Oddział Operacyjny w Malborku	
9.	Bank Gospodarki Żywnościowej S.A. Oddział w Częstochowie	
10.	Bank Gospodarki Żywnościowej S.A. Oddział Regionalny w Kielcach	
11.	Bank Gospodarki Żywnościowej S.A. Oddział Regionalny w Krakowie	
12.	Bank Gospodarki Żywnościowej S.A. Oddział Regionalny w Lublinie	
13.	Bank Gospodarki Żywnościowej S.A. Oddział Regionalny w Łodzi	
14.	Bank Gospodarki Żywnościowej S.A. Oddział Regionalny w Olsztynie	
15.	Bank Polskiej Spółdzielczości S.A. Oddział w Opolu	
16.	Bank Gospodarki Żywnościowej S.A. Oddział Regionalny w Poznaniu	
17.	Bank Gospodarki Żywnościowej S.A. Region Oddziału w Rzeszowie	
18.	Bank Gospodarki Żywnościowej S.A. Oddział Regionalny w Szczecinie	
19.	Bank Gospodarki Żywnościowej S.A. Oddział w Siedlcach	
20.	Bank Gospodarki Żywnościowej S.A. Oddział w Jeleniej Górze	
21.	Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna w Krzywej	<i>podlaskie</i>
22.	Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna „ROLMAK” w Makówce	„
23.	Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna w Sadkach	<i>kujawsko-pomorskie</i>
24.	Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna w Ponięcicach	<i>śląskie</i>
25.	Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna „Przyjaźń” w Galasowicach	„
26.	Spółdzielcza Agrofirma w Szczekocinach	„
27.	Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna „Nowe Życie” w Przewodach	<i>świętokrzyskie</i>
28.	Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna w Bielczy	<i>małopolskie</i>
29.	Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna „Jedność” w Kąsnej Dolnej	„
30.	Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna w Upadłości w Srebrzyszczu	<i>lubelskie</i>
31.	Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna w Zagrodzie	„
32.	Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna „Kieźliny” w Kieźlinach	<i>warmińsko-mazurskie</i>
33.	Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna w Wilamowej	<i>opolskie</i>
34.	Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna w Stobrawie	„
35.	Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna w Wydrowicach	„
36.	„HandMięs” Spółdzielnia Rolnicza w Murzynówku	<i>wielkopolskie</i>
37.	Rolniczy Kombinat Spółdzielczy im. Ludowego Lotnictwa Polskiego w Wilczynie	„

38.	Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna w Wisłoczku	<i>podkarpackie</i>
39.	Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna „POSTĘP” w Jasionce	„
40.	Spółdzielcza Agrofirma WITKOWO w Witkowie	<i>zachodniopomorskie</i>
41.	Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna w Rzecku	„
42.	Rolnicza Spółdzielnia Białuty w Białutach	<i>mazowieckie</i>
43.	Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna „Jedność” w Grochowiskach	<i>dolnośląskie</i>
44.	Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna „Przyszłość” w Wieśnicy	„
45.	Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna „Przyszłość” w Ocicach	„
46.	Spółdzielnia Mleczarska „SOMLEK” w Sokółce	<i>podlaskie</i>
47.	Spółdzielnia Mleczarska w Łapach	„
48.	Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Inowrocławiu	<i>kujawsko-pomorskie</i>
49.	Kujawska Spółdzielnia Mleczarska we Włocławku	„
50.	Toruńska Spółdzielnia Mleczarska w Toruniu	„
51.	Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Nowym Dworze Gdańskim	<i>pomorskie</i>
52.	Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Starogardzie Gdańskim	„
53.	Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska „Maćkowy” w Gdańsku	„
54.	Raciborska Spółdzielnia Mleczarska w Raciborzu	<i>śląskie</i>
55.	Częstochowska Spółdzielnia Mleczarska „MLECZGAL” w Częstochowie	„
56.	Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska we Włoszczowej	<i>świętokrzyskie</i>
57.	Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Końskich	„
58.	Spółdzielnia Mleczarska „Radostowa” w Kielcach	„
59.	Spółdzielnia Mleczarska w Nowym Targu	<i>małopolskie</i>
60.	Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Radomsku	<i>łódzkie</i>
61.	Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Pajęcznie	„
62.	Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Skierniewicach	„
63.	Łódzka Spółdzielnia Mleczarska w Łodzi	„

64.	Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Rykach	<i>lubelskie</i>
65.	Spółdzielcza Mleczarnia „SPOMLEK” w Radzynie Podlaskim	„
66.	Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Giżycku	<i>warmińsko-mazurskie</i>
67.	Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Olecku	„
68.	Spółdzielnia Mleczarska w Lubawie	„
69.	Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Głubczycach	<i>opolskie</i>
70.	Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska „GOMI” w Grodkowie	„
71.	Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska „OSMECZ” w Kole	<i>wielkopolskie</i>
72.	Spółdzielnia Mleczarska w Gostyniu	„
73.	Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska Jasienicy Rosielnej	<i>podkarpackie</i>
74.	Rzeszowska Spółdzielnia Mleczarska „RESMLECZ” w Trzebownisku	„
75.	Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Białogardzie	<i>zachodniopomorskie</i>
76.	Spółdzielnia Mleczarska „STARCO” w Stargardzie Szczecińskim	„
77.	Mazowiecka Spółdzielnia Mleczarska „OSTROWIA” w Ostrowi Mazowieckiej	<i>mazowieckie</i>
78.	Spółdzielnia Mleczarska „MAZOWSZE” w Chorzeliach	„
79.	Spółdzielnia Mleczarska „KaMos” w Kamiennej Górze	<i>dolnośląskie</i>
80.	Spółdzielnia Mleczarska „DEMI” w Górze	„
81.	Rejonowa Spółdzielnia Ogrodnicza w Busku Zdroju	<i>świętokrzyskie</i>
82.	Spółdzielnia Ogrodnicza „ZAMVINEX” w Łąckiej Górnej	<i>małopolskie</i>
83.	Spółdzielnia Ogrodnicza „GRODZISKO” w Raciechowicach	„
84.	Spółdzielnia Ogrodnicza w Bobach	<i>lubelskie</i>
85.	Rzeszowska Spółdzielnia Ogrodniczo-Pszczelarska w Rzeszowie	<i>podkarpackie</i>
86.	Spółdzielnia Ogrodnicza „Export-Import” w Zwoleniu	<i>mazowieckie</i>
87.	Gminna Spółdzielnia „SCh” w Sejnach	<i>podlaskie</i>
88.	Gminna Spółdzielnia „SCh” w Pruszczu Pomorskim	<i>kujawsko-pomorskie</i>
89.	Gminna Spółdzielnia „SCh” w Tczewie	<i>pomorskie</i>
90.	Gminna Spółdzielnia „SCh” w Nowym Stawie	„

91.	Gminna Spółdzielnia „SCH” Kodrąb zs. w Zakrzewie	<i>łódzkie</i>
92.	Gminna Spółdzielnia „SCH” w Szczytnie	<i>warmińsko-mazurskie</i>
93.	Gminna Spółdzielnia „SCH” w Czarnkowie	<i>wielkopolskie</i>
94.	Gminna Spółdzielnia „SCH” w Baniach	<i>zachodniopomorskie</i>
95.	Spółdzielnia Zaopatrzenia i Zbytu „SCH” w Makowie Mazowieckim	<i>mazowieckie</i>

5.5. Osoby odpowiedzialne za kontrolowaną działalność

W okresie objętym kontrolą funkcję Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi pełnili:

Pan Jarosław Kalinowski - od dnia 19 października 2001 r. do dnia 3 marca 2003 r.

Pan Adam Tański - od dnia 3 marca 2003 r. do dnia 2 lipca 2003 r.

Pan Wojciech Olejniczak - od dnia 2 lipca 2003 r. do dnia 31 maja 2005 r.

Pan Jerzy Pilarczyk – od dnia 1 czerwca 2005 r. jest Ministrem RiRW. W okresie od dnia 24 października 2001 r. do dnia 31 maja 2005 r., jako Sekretarz Stanu w MRiRW, nadzorował m.in. działalność kontrolowaną przez NIK.

W okresie objętym kontrolą funkcję Prezesa Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa pełnili:

Pan Andrzej Śmietanko - od dnia 7 listopada 2001 r. do dnia 8 lutego 2002 r.

Pan Aleksander Bentkowski - od dnia 8 lutego 2002 r. do dnia 6 marca 2003 r.

Pan Jerzy Miller - od dnia 18 marca 2003 r. do dnia 7 lipca 2003 r.

W okresie od dnia 6 do dnia 18 marca 2003 r. Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa kierował Zastępca Prezesa ARiMR Pan Jacek Świeżawski, jako pełniący obowiązki Prezesa ARiMR.

Prezesem Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa od dnia 3 lipca 2003 r. jest Pan Wojciech Pomajda.

W okresie objętym kontrolą funkcję Prezesa Agencji Rynku Rolnego pełnili:

Pan Jan Sobiecki - od dnia 7 listopada 2001 r. do dnia 16 września 2002 r.

Pan Ryszard Pazura - od dnia 17 września 2002 r. do dnia 15 lipca 2003 r.

Pan Zbigniew Izdebski - od dnia 16 lipca 2003 r. do dnia 28 czerwca 2004 r.

Prezesem Agencji Rynku Rolnego od dnia 29 czerwca 2004 r. jest Pan Roman Wenerski.

5.6. Wykaz organów, którym przekazano Informację o wynikach kontroli wykorzystania środków publicznych, w tym pomocowych, przez jednostki spółdzielczości rolniczej, mleczarskiej, ogrodniczo-pszczelarskiej i wiejskiej

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej
2. Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
3. Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
4. Prezes Rady Ministrów
5. Prezes Trybunału Konstytucyjnego
6. Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi
7. Minister Finansów
8. Przewodniczący Sejmowej Komisji do Spraw Kontroli Państwowej
9. Rzecznik Praw Obywatelskich
10. Przewodniczący Sejmowej Komisji Rolnictwa i Rozwoju Wsi
11. Przewodniczący Sejmowej Komisji Finansów Publicznych
12. Przewodniczący Sejmowej Komisji Odpowiedzialności Konstytucyjnej
13. Przewodniczący Senackiej Komisji Rolnictwa i Rozwoju Wsi
14. Prezes Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
15. Prezes Agencji Rynku Rolnego
16. Prezes Zarządu Krajowej Rady Spółdzielczej
17. Prezes Zarządu
Krajowego Związku Rewizyjnego Rolniczych Spółdzielni Produkcyjnych
18. Prezes Zarządu
Krajowego Związku Spółdzielni Mleczarskich Związku Rewizyjnego
19. Prezes Zarządu Związku Rewizyjnego Spółdzielni Ogrodniczo-Pszczelarskich
20. Prezes Zarządu
Krajowego Związku Rewizyjnego Spółdzielni "Samopomoc Chłopska"
21. Wojewodowie
22. Marszałkowie Województw